

Βιβλιοκρισία

GIUSEPPE BOTTAI : *Il Consiglio Nazionali Delle Corporazioni.*
Milano Mondadori 1932, σ. XII—428, in 8.

Λυπούμαι ὅτι δὲν ἠδυνήθην ἐνωρίτερον νὰ παράσχω βραχεῖαν ἀνάλυσιν τοῦ πρὸ πλέον τοῦ ἔτους ἀποσταλέντος μοι προφρόνως ἔργου τοῦ ἐκλεκτοῦ συγγραφέως. Τὸ ἔργον τοῦ Καθηγητοῦ GIUSEPPE BOTTAI εἶναι τόσον καὶ παγκοίμως γνωστόν, ὥστε νὰ μὴ εἶναι ἀνάγκη νὰ ὁμιλήσω ἰδιαιτέρως ἐπ' αὐτοῦ. Ἄρκοῦμαι νὰ ὑπενθυμίσω βραχύτατα ὅτι ὁ BOTTAI τακτικὸς καθηγητὴς ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου 1930 διὰ τὴν Σωματειακὴν Οἰκονομίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Πίζης ὑπῆρξε μετὰ τοῦ Καρόλου SALATINI, εἰς τὸν ὁποῖον ἀφιεροῖ τὸ βιβλίον του, ὁ κύριος ἐργάτης τῆς ὀργανώσεως τῆς σωματειακῆς τάξεως εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ὅτι τὸ ὀργανωτικὸν αὐτοῦ ἔργον εἰς τὸ πεδῖον τοῦτο ἐπετέλεσε κυρίως καθ' ὃν χρόνον διετέλεσεν Ὑπουργὸς τῶν σωματείων. Τὰς ἐπὶ τῆς σωματειακῆς κρατικῆς ὀργανώσεως ἀντιλήψεις τοῦ BOTTAI ἐγνωρίζομεν ἤδη κυρίως ἐξ ἐνδιαφερουσῶν μονογραφῶν τοῦ ἰδίου, μεταξὺ τῶν ὁποίων L'ESPERIENZA CORPORATIVA (ἔκδ. τοῦ DIRITTO DE LAVORO) ἔργον μεταφρασθὲν εἰς πλείστας γλώσσας (εἰς τὴν γαλλικὴν ἐξεδόθη ἐν L'ITALIE D'AUJOURDHUI τόμ. III: LA NOUVELLE LEGISLATION SOCIALE EN ITALIE PARIS 1932) L'ECONOMIA FASCISTA (ἔκδ. τῆς CRITICA FASCISTA) LA CARTA DEL LAVORO (ἔκδ. τοῦ DIRITTO DEL LAVORO ἐν STUDI E' DOCUMENTI di diritto ed Economia del lavoro B, 3 ROMA ANNO VI) LA CARTA INTERNAZIONALE DEL LAVORO E LA CARTA ITALIANA (ἔκδ. UNIVERSITA BOCCONI) L'ORDINAMENTO CORPORATIVO DELLO STATO (ROMA 1927 ἔργον μεταφρασθὲν εἰς τὴν Ἀγγλικὴν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν γαλλικὴν ὑπὸ F. HAYWARD ὑπὸ τὸν τίτλον D'ORGANISATION CORPORATIVE DE L'ETAT PARIS 1929) L'ORGANIZATORE SINDACALE FASCISTA (ROMA 1928 ἐν LE COMFORMAZIONI DI CORPORATIVISMO I), κλπ. Πολυάριθμα εἶναι ἐπίσης τὰ ἄρθρα τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσεν ὁ BOTTAI εἰς διάφορα περιοδικὰ ὅπως ἡ GERARCHIA, LA CRITICA FASCISTA τῆς ὁποίας εἶναι συνδιευθυντὴς μετὰ τοῦ CASINI καὶ ἄλλα.

Τὸ νέον ἔργον τοῦ BOTTAI ἀφορᾷ εἰς τὴν ἴδρυσιν, τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν λειτουργίαν τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου τῶν σωματείων (CONSIGLIO NAZIONALE DELLE CORPORAZIONI). Καίτοι ὁ συγγραφεὺς ἐν ἐπιστολῇ του πρὸς τὸν γράφοντα χαρακτηρίζει τὸ ἔργον του ὡς «συλλογὴν ὑλικῶν δυναμένην νὰ τὸν ἐνδιαφέρῃ», πρόκειται ἐν τούτοις περὶ σπουδαιοτάτου βοθηήματος διὰ πάντα ἐνδιαφερόμενον περὶ τῆς γνώσεως καὶ διαπλάσεως μικρὸν κατὰ μικρὸν αὐτῶν τῶν θεσμῶν τοῦ σωματειακοῦ Κράτους. Κύριος ὀργανωτὴς τοῦ Κράτους τούτου τοῦλάχιστον ἐν ταῖς λεπτομερείαις ὁ BOTTAI ἠθέλησεν ἀντὶ μιᾶς ἐργατικῆς πραγματεύσεως τοῦ θέματος νὰ καταστήσῃ τὸν ἀναγνώστην ἱκανὸν ν' ἀντιληφθῇ καὶ παρακολουθήσῃ ὁ ἴδιος τὰς δυσχερεῖας τὰς ὁποίας συνήντησαν ἐν τῇ δημιουργικῇ των

προσπαθεία οί οργανωταί τῆς σωματειακῆς τάξεως καί ἰδιαίτέρως ὁ BOTTAI. Πράγματι τὸ ἀναλυόμενον ἔργον ἀποτελεῖ κυρίως συλλογὴν λόγων, ἐκθέσεων, ἀρθρῶν, κυρίως τοῦ BOTTAI ἐν μέρει δὲ καί τοῦ MUSSOLINI, γραφέντων ἢ ἐκφωνηθέντων κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη 1927 καί 1928. Διὰ μέσου τῆς ὀργανικῆν συνοχὴν παρουσιαζούσης συλλογῆς ταύτης βλέπομεν καί παρακολουθοῦμεν αὐτὸν τὸν συγγραφέα ἐργαζόμενον καί ἀνάζητοῦντα τὴν καλυτέραν λύσιν. Ρίπτεται ἔτσι φῶς εἰς τὸν δρόμον τῆς ἐξελίξεως τῆς κινήσεως, ἡ ὁποία ὠδήγησε, κατόπιν μακρᾶς καί ἐπιμόχθου ἐργασίας εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἔλλειψαν φυσικὰ οὔτε οἱ δισταγμοὶ οὔτε αἱ ἀναζητήσεις, εἰς τὴν ἴδρυσιν καί ὀργάνωσιν τῶν σωματειακῶν ὀργάνων τοῦ Ἰταλικοῦ Κράτους. Εἰς τὸ ἔργον του ὁ BOTTAI συναθροίζει ἐπὶ τὸ αὐτὸ καί κατατάσσει συστηματικῶς καί μεθοδικῶς τὸ ὑλικὸν τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸν σχηματισμὸν καί τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου τῶν Σωματείων. Τὸ πέρασμα ἀπὸ τὴν «συνδικαλιστικὴν φάσιν» εἰς τὴν «σωματειακὴν φάσιν» ἡ συνύπαρξις καί τὸ σύγχρονον τῶν ὁποίων καταδεικνύονται εἰς σελίδας αἱ ὁποῖαι προηγήθησαν πάσης ἄλλης μελέτης ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου δύναται νὰ παρακολουθηθῆ εἰς τὸ ἔργον τοῦ BOTTAI εἰς ὅλην αὐτῶν τὴν πολεμικὴν κριτικὴν καί νομικὴν ἐξέλιξιν. Ἡ μεταρρύθμισις τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου τὸ ὁποῖον ἰδρῦθη ἀρχικῶς ὡς γνωστὸν διὰ τοῦ βασιλικοῦ διατάγματος τῆς 1ης Ἰουλίου 1926 (1) ὡς ἀπλοῦν συμβουλευτικὸν ὄργανον τῆς Κυβερνήσεως διαφωτίζεται ἐδῶ ἐν ὅλῃ τῇ ἐπαναστατικῇ του ἀξίᾳ. Ὁ βασικὸς νόμος τῆς 20 Μαρτίου 1930 ψηφισθεὶς κατόπιν μακρᾶς καί ἐξαντλητικῆς κοινοβουλευτικῆς συζητήσεως αὐτῶν ἐδημιούργησε τὴν νέαν ἀποστολὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου ὡς αὕτη νοεῖται σήμερον. Ἐκ τῆς ἀναλύσεως τοῦ νόμου τούτου μανθάνομεν τὰ τῆς ὀργανώσεως, συνθέσεως, ἀρμοδιότητος καί λειτουργίας τοῦ ἐν λόγῳ Συμβουλίου.

Τὸ ἔργον διαιρεῖται εἰς δύο μέρη: Εἰς τὸ Α' μέρος ἐξετάζονται εἰς ἓν πρῶτον κεφάλαιον τὰ προοίμια τῶν σωματειακῶν ἐνώσεων (CORPORAZIONI) καί εἰδικώτερον ἡ νομοθετικὴ γένεσις τῆς σωματειακῆς ἐνώσεως, τὸ ἐκ τῆς λειτουργίας δημιουργηθὲν ὄργανον, ἡ πρώτη ἀσαφὴς φυσιογνωμία τοῦ σωματειακοῦ ὄργανου, τὸ Συμβούλιον τῶν σωματείων θεωρούμενον ὡς σύνθεσις τῆς ἐθνικῆς ζωῆς, τὰ καθήκοντα τῶν σωματειακῶν ἐνώσεων, τὰ προσωματειακὰ ὄργανα οἰκονομικῆς δράσεως, ἡ ρυθμιστικὴ λειτουργία τῆς σωματειακῆς ἐνώσεως εἰς τὸ οἰκονομικὸν πεδίον, τὸ πρόβλημα τῆς συνυπάρξεως τῶν διαφόρων σωματειακῶν ὀργάνων. Ἐξετάζονται ἀκολουθῶς ἡ σωματειακὴ ἐνωσις καί ἡ σωματειακὴ οἰκονομία, ἀναλύονται οἱ παράγοντες ταύτης καί ἐκτίθενται τὰ κατὰ τὴν πρώτην προσπάθειαν ἰδρύσεως σωματειακῆς οἰκονομίας.

Εἰς ἓν δεῦτερον κεφάλαιον ἐξετάζεται τὸ πέρασμα ἀπὸ τοῦ συνδικάτου εἰς τὴν σωματειακὴν ἐνωσιν. Εἰδικώτερον ἐξετάζονται αἱ παλαιαὶ «ὀλοκληρωτικαί», ὡς ἐλέγοντο, ὀργανώσεις, τὸ μέλλον τῶν συνδικάτων, ἡ σωματειακὴ φάσις, ἡ ὀργάνωσις τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, τὸ Συμβούλιον τῶν Σωματείων ὡς ὄργανον σωματειακῆς ὀργανώσεως, ὡς τμῆμα ὀργανικὸν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Σωματείων καί ὡς ὄργανον τῆς σωματειακῆς οἰκονομίας. Περαιτέρω ἐρευνῶνται αἱ σχέσεις τοῦ διευθύνοντος κόμματος πρὸς τὸ Συμβούλιον καί ἰδιαίτέρως ἡ ἐξέλιξις ἀπὸ τῆς Κεντρικῆς διασυντεχνιακῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς τὸ Συμβούλιον τῶν Σωματείων, ἡ σημαία τῆς προεδρίας τοῦ κόμματος καί τῶν Συμβουλίων ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τῆς Κυβερνήσεως, ἡ συσχέτισις τοῦ κόμματος πρὸς τὴν σωματειακὴν τάξιν.

1. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νόμων τῆς 3 Ἀπριλίου 1926 βλ. τὴν μελέτην μου LA CHAMBRE — HAUTE ET LA REPRESENTATION DES INTERETS σ. 385.

Εἰς ἄλλο κεφάλαιον ἐκτίθενται τὰ τῆς ἰδρύσεως τῶν Συμβουλίῶν καὶ παρατίθενται ἀποσπάσματα τῶν γενομένων σχετικῶς συζητήσεων ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐν τῇ Βουλῇ ἐπὶ τῶν ἐπικαίρων τῆς πραγματώσεως τοῦ Συμβουλίου τῶν σωματείων ὡς ὀργάνων τοῦ Κράτους, τῶν Ἐθνικῶν ὀλοκληρωτικῶν σωματείων (CORPORAZIONE), τῆς νομικῆς συστηματοποίησεως τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους-σωματείου εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Κράτους-Ἔθνους, τῶν Οἰκονομικῶν πρωτοβουλιῶν ἰδιωτικῆς, τοῦ συνδικάτου, σωματειακῆς καὶ κρατικῆς, τῶν Συμβουλίῶν ὡς μέσων πειθαρχήσεως τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων, ὡς ἠθικῆς πραγματώσεως τοῦ σωματειακοῦ συστήματος καὶ ὡς ὀργάνων μιᾶς νέας οἰκονομικῆς τάξεως. Ἀφ' ἑτέρου δ' ἐν τῇ Γερουσίᾳ, περὶ τῆς θέσεως τῶν Ἐθνικῶν Συμβουλίῶν ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ Συντάγματος, περὶ τοῦ συμβουλίου ἐν σχέσει μὲ τὸ Κοινοβούλιον, περὶ τοῦ ὀρισμοῦ τῆς σωματειακῆς οἰκονομίας καὶ περὶ τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος.

Εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον ἐξετάζεται εἰδικώτερον ἡ θέσις τοῦ Συμβουλίου ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ πολιτεύματος. Τὸ Μέγα Συμβούλιον (τοῦ κόμματος) καὶ τὸ Συμβούλιον τῶν Σωματείων παρουσιάζονται ὡς ὄργανα τῶν νέων λειτουργιῶν μὲ τὰς ὁποίας ἐπεφορτίσθη τὸ σωματειακὸν Κράτος. Μελετῶνται ὀκολούθως ἡ σωματειακὴ τάξις εἰς τὸ πλαίσιον τοῦ Συντάγματος, ἡ κατάστασις τῆς Ἰταλικῆς συνταγματικῆς νομοθεσίας, ἡ μέθοδος μελέτης τοῦ σωματειακοῦ δικαίου, ἡ σωματειακὴ ἀρχὴ ὡς ἀρχὴ πολιτικο-οἰκονομικῆς ὀργανώσεως καὶ ὡς κανὼν κοινωνικῆς δράσεως, ἡ θέσις εἰς τὴν συνταγματικὴν τάξιν τῶν σωματειακῶν θεσμῶν καὶ ἡ τυπικὴ καὶ πολιτικὴ ἀξία τῆς σωματειακῆς τάξεως. Τέλος ἐκτίθενται τὰ κατὰ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Σωματείων καὶ τὰ κατὰ τὸν Ὀργανικὸν αὐτῶν σύνδεσμον μὲ τὸ Ἐθνικὸν Συμβούλιον.

Εἰς ἐν πέμπτον κατὰ σειρὰν κεφάλαιον ἐκτίθενται τὰ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως, τὰ τῆς ἐνάρξεως τοῦ βίου τῶν σωματειακῶν ὀργάνων καὶ δὴ τὰ τοῦ νομικοῦ μετασχηματισμοῦ τῶν τμημάτων τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου εἰς σωματειακὰς ἐνώσεις (CORPORAZIONI) καὶ ἐξετάζονται τὰ ἐπαρχιακὰ σωματεῖα καὶ τὰ σωματεῖα «κατηγορίας» (CORPORAZIONI DI CATEGORIA).

Εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον μελετῶνται ἡ πρώτη σωματειακὴ ἐνωσις «κατηγορίας», ἥτοι ἡ σωματειακὴ ἐνωσις θεάτρων καὶ δημοσίων θεσμάτων ἐν γένει, τὰ προβλήματα τῶν σωματειακῶν ἐνώσεων κατηγορίας καὶ ἡ «νέα σωματειακὴ ἐνωσις».

Εἰς τὸ κεφάλαιον περὶ τῆς σωματειακῆς ὀριμότητος ἐξετάζονται αἱ σωματειακαὶ ἐνώσεις ἐν σχέσει μὲ τὰ ἐθνικὰ οἰκονομικὰ προβλήματα, ἡ σωματειακὴ οἰκονομία καὶ ἡ παγκόσμιος κρίσις, τὸ πρῶτον ἔργον τῶν σωματειακῶν ὀργάνων, ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀρθρ. 12 τοῦ νόμου τῆς 20 Μαρτίου 1930 καὶ ἡ μετατροπὴ τῶν τμημάτων τοῦ Συμβουλίου εἰς σωματειακὰς ἐνώσεις, ἡ ἐν τῷ οἰκονομικῷ πεδίῳ δράσις μιᾶς σωματειακῆς πενταετίας, ἡ ἀνάπτυξις τῆς σωματειακῆς μεθόδου ἡ σχέσις καὶ συνεργασία ἐνδιαφερομένων καὶ ὑπευθύνων, ἡ ἔννοια τῆς συνεργασίας κλάσεως καὶ κατηγορίας καὶ ἡ «συλλογικὴ μέθοδος».

Εἰς τὸ ὄγδον κατὰ σειρὰν κεφάλαιον ἐξετάζονται αἱ τελευταῖαι πραγματώσεις τοῦ σωματειακοῦ συστήματος καὶ δὴ ἡ σωματειακὴ παραγωγὴ, ἡ σωματειακὴ Οἰκονομία, ἡ πολιτικὴ, ἡ ἔννοια τῆς σωματειακῆς συσσωματεύσεως (CONSORZIO), τὸ σχέδιον περὶ βιομηχανικῶν «συσσωματώσεων», ἡ ἐθελουσιότης τῆς παραγωγικῆς συγκεντρώσεως, ὁ τυπικὸς σωματειακὸς νόμος. Μελετῶνται περαιτέρω ἡ ἐνοποιήσις τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων εἰς τὸ σωματειακὸν οἰκονομικὸν σύστημα, ἡ συγχώνευσις τῶν ὀργάνων τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς, αἱ λειτουργίαι τῶν ἐπαρχιακῶν Συμβουλίῶν τῆς οἰκονομίας, αἱ διασυντεχνιακαὶ ἐπιτροπαὶ καὶ ἡ θέσις τοῦ κόμματος εἰς τὴν σωματειακὴν τάξιν.

Εἰς τὸ ἀκόλουθον κεφάλαιον ἐρευνῶνται τὰ τοῦ Συμβουλίου τῶν Σωματείων ἐν σχέσει πρὸς τὴν κοινωνίαν τῶν Ἑθνῶν, ἢ ἐν λόγῳ κοινωνία καὶ τὰ οἰκονομικὰ προβλήματα, ἢ λειτουργία τῶν διαφόρων Ἑθνικῶν οἰκονομικῶν Συμβουλίων, ἢ δυνατότης μιᾶς συντονισμένης δράσεως τῶν διαφόρων αὐτῶν συμβουλίων ἐν τῷ κύκλῳ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν.

Μελετῶνται ἔπειτα τὰ ζητήματα τῆς παγκοσμίου κρίσεως καὶ «τρίτη λύσις» αὐτῆς, ἢ ὀργανικὴ κρίσις τῆς νεωτέρας οἰκονομικῆς συγκροτήσεως, αἱ διάφοροι ξένοι θεωρίαι καὶ ἡ «τρίτη ὁδός», τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ τὸ σωματειακὸν Κράτος, τέλος ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ εἰς τὰς πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν σχέσεις.

Εἰς τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τοῦ Α΄. μέρους παρατίθενται: χαρακτηριστικαὶ περικοπαὶ λόγων τοῦ MUSSOLINI ἐκφωνηθέντων ἐν σχέσει πρὸς τὸν θεσμόν τῶν Συμβουλίων τῶν Σωματείων κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἐγκαινίων τῶν εἰς τὴν ἑναρξιν τῆς πρώτης συνόδου τῆς γενικῆς συνελεύσεως καὶ κατὰ τὴν λήξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς δευτέρας συνόδου τῆς γεν. συνελεύσεως τῶν ἐν λόγῳ Συμβουλίων.

Τὸ δεύτερον Μέρος μᾶς παρέχει τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν ἀνάλυσιν τῶν διαφόρων νομοθετικῶν κειμένων ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὸ Συμβούλιον τῶν Σωματείων. Παρατίθεται κατ' ἑρχὰς τὸ κείμενον τῶν περὶ τῶν Συμβουλίων νομοσχεδίων, ἔπειτα ἡ ἐπὶ τῶν νομοσχεδίων εἰσηγητικὴ ἔκθεσις τοῦ Ὑπουργοῦ, ἢ ἐπὶ τῶν ἰδίων εἰσήγησις τοῦ Βουλευτοῦ COSTAMAGNA, αἱ ὑπὸ τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς προταθεῖσαι τροποποιήσεις, αἱ συζητήσεις κατ' ἄρθρα καὶ τὸ ψηφισθὲν παρὰ τῆς Βουλῆς κείμενον. Προκειμένου περὶ τῆς συζητήσεως τῶν αὐτῶν νομοσχεδίων παρὰ τῆς Γερουσίας, παρατίθενται ὑπὸ τοῦ BOTTAI ἡ εἰσηγητικὴ ἔκθεσις τοῦ Ὑπουργοῦ ὡς καὶ ἡ εἰσήγησις τοῦ Γερουσιαστοῦ RAINERI. Ἀναλύονται καὶ ἔπειτα καθορίζονται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Νόμου τὰ καθήκοντα τῶν ὀργάνων τῶν Συμβουλίων καὶ δὴ τῆς γενικῆς συνελεύσεως, τῆς Κεντρικῆς Σωματειακῆς Ἐπιτροπῆς τῶν σωματειακῶν ἐνώσεων (CORPORAZIONI) καὶ τῶν εἰδικῶν ἐπιτροπῶν. Παρατίθενται κατωτέρω οἱ ἐπὶ τῶν σωματειακῶν ἐνώσεων τεθειμένοι νομοθετικοὶ κανόνες καὶ εἰς τὸ τελευταῖον κεφάλαιον γίνεται λόγος περὶ τῶν πρώτων συλλογικῶν οἰκονομικῶν συμφωνιῶν. Μία πλουσία ἰδίως ἰταλικὴ βιβλιογραφία συμπληροῖ τὸ ἐνδιαφέρον ἔργον τοῦ καθηγητοῦ BOTTAI.

Ἀπὸ τὴν συνοπτικὴν ἀνάλυσιν τῶν περιεχομένων τοῦ ἔργου καταφαίνεται πόσον δικαίως ἐχαρακτήρισamen τοῦτο ὡς βοήθημα χρησιμώτατον καὶ ἀπαραίτητον εἰς τὸν θέλοντα νὰ μελετήσῃ τὴν ἐξέλιξιν καὶ τοὺς σταθμοὺς τῆς σωματειακῆς ὀργανώσεως τῆς Ἰταλίας. Εἰς τὰ διάφορα κεφάλαια τοῦ ἔργου ἀνευρίσκονται καὶ ἀναπτύσσονται αἱ κατευθυντήριαι γραμμαὶ τῶν ἡγετῶν τῆς κινήσεως καὶ καθίσταται ἀντιληπτὴ, μαζὶ μὲ τὰς δυσκολίας εἰς τὰς ὁποίας ἦτο φυσικὸν νὰ προσκόπη μία τοιαύτη κοινωνικὴ μεταρρύθμισις, καὶ ὅλη ἡ πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ σπουδαιότης τῶν ἐπιδιωκομένων σκοπῶν. Καὶ ἂν ἀκόμη αἱ ἀντιλήψεις τῆς οὐσίας καὶ τῆς λειτουργίας τῆς σωματειακῆς ἐνώσεως φαίνονται κάπως ἐσκοτισμένοι, ἐφ' ὅσον ἐξετάζονται ὡς προσπάθειαι δημιουργίας νέων νομικῶν ἐννοιῶν, εἶναι ἐν τούτοις ἀναμφισβήτητον ὅτι εἰς τὰ κεφάλαια τοῦ ἔργου ἐκτίθεται καὶ δεόντως ἐξαίρεται ὁ δεσμὸς ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ ὑφίσταται μεταξὺ τοῦ σωματείου καὶ οἰκονομίας καὶ ἀναγνωρίζεται ὁ δεσμὸς οὗτος ὡς πηγὴ καὶ ἀφετηρία νέων πρωτοτύπων μορφῶν τῆς παραγωγικῆς δραστηριότητος τῆς χώρας.

Δὲν πρόκειται νὰ κρίνωμεν ἐνταῦθα τὸ οὐσιαστικὸν ἔργον τοῦ BOTTAI. Ἄς μᾶς ἐπιτραπῇ ἀπλῶς νὰ ἀναφέρωμεν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἀναλύσεως τῆς μελέτης του, ὅτι τὸ σύστημα σωματειακῆς ὀργανώσεως τὸ ὁποῖον οὗτος μετὰ τοῦ SALATINI συνέλαβε, διέπλασε καὶ ἐφήρμοσε, καὶ τὸ ὁποῖον ἔσχεν ὡς συνέπειαν τὴν μεταβολὴν

τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς μορφῆς τῆς Ἰταλίας, παρουσιάζει τὸ σπάνιον, ὅσον καὶ δύσκολον πλεονέκτημα, νὰ προστατεύη καὶ ἐξασφαλίζη τοὺς ἐργάτας, ἐνισχύον ἐν ταυτῷ τὸ κῦρος καὶ τὴν ἐπιβολὴν τῶν διαφορῶν ἀρχηγῶν ἐπιχειρήσεων. Ἡ κατάργησις τῶν ἐπαναστατικῶν συνδικάτων, ἡ κατάργησις τοῦ δικαιώματος τῆς ἀπεργίας καὶ γενικῶς ἡ αὐστηρότης μὲ τὴν ὁποίαν πατάσσονται αἱ ἐκδηλώσεις ἐλλείψεως πειθαρχίας ἐν τῷ πεδίῳ τῆς οἰκονομικῆς δράσεως, ἐνίσχυσαν, τόσον προκειμένου περὶ τοῦ Κράτους ὅσον καὶ περὶ τῶν ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, τὸ ἀπαραίτητον διὰ τὸν συντονισμόν τῶν συλλογικῶν ἐνεργειῶν καὶ τὴν καλυτέραν αὐτῶν κατεύθυνσιν δικαίωμα τοῦ ἐπιτάσσειν τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐξαιρετικὰ ἐξασθενήσει.

Εἰς ἀντιστάθμημα τρόπον τινὰ ἐπροστατεύθησαν οἱ ἐργάται ἀπὸ τῆς αὐθαιρέτου μὴ παροχῆς εἰς αὐτοὺς ἐργασίας, ἀπὸ τῆς ἀδικαιολογήτου ἀπολύσεως αὐτῶν καὶ γενικῶς ἀπὸ ὄλων τῶν καταχρήσεων τῶν ὁποίων ἠδύναντο νὰ καταστοῦν ἀντικείμενον ἐκ μέρους τῶν ἐργοδοτῶν. Δὲν λέγω ὅτι ἡ σωματειακὴ ὀργανωσις δὲν παρουσιάζει καὶ σκοτεινά τινα σημεῖα, δοθείσης μάλιστα τῆς σοβαρότητος τοῦ σκοποῦ τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκει. Ὁ σκοπὸς τῆς σωματειακῆς ὀργανώσεως εἶναι, διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν τὰς λέξεις τοῦ νῦν Ὑπουργοῦ τῶν σωματείων ROS-SONI, «νὰ μεταβάλῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐργοδότη εἰς ἔννοιαν προϊσταμένου ἐπιχειρήσεως». Ἐπὶ πλέον οἱ ἐργάται ἐκπροσωποῦνται εἰς τὰς σωματειακὰς συνελεύσεις τὰς ἀναφερομένας εἰς τὰ γενικὰ συμφέροντα τῶν ἐπαγγελματιῶν τὰ ὁποῖα μετῆχονται, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπηρεάζει σπουδαιώστῃ ἠθικὴν αὐτῶν θέσιν. Τὸ σπουδαιότερον ἴσως ὄλων σημεῖον εἶναι ὅτι εἰσῆχθη προκειμένου περὶ κοινωνικο-σωματειακῶν ζητημάτων καὶ καθιερώθη ἡ ἀρχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν οὐδεὶς δύναται ν' ἀπονεύμῃ ὁ ἴδιος εἰς τὸν ἑαυτὸν του δικαιοσύνην. Τοῦ λοιποῦ αἱ προκύπτουσαι ἐξ ἀφορμῆς τῆς λειτουργίας τῶν σωματείων διαφοραὶ λύονται διαιτητικῶς παρ' ἐπιτροπῶν μικτῶν ἐξ ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν καὶ τῶν ὁποίων προϊστάνται ἀντιπρόσωποι τοῦ Κράτους.

Ἐν τοιοῦτον σύστημα πρέπει νὰ δίδῃ εἰς τὸ προλεταριᾶτον ἀκόμη καὶ εἰς ἐποχὴν κρίσεως τὴν ἐντύπωσιν ὀτιεύρισκεται ἐντοπισμένον ἐντὸς πλαισίου σταθερότητος. Ἐν τούτοις ἡ λειτουργία τοῦ συστήματος τοῦ ὁποίου ὁ BOTTAI εἰς τὸ ἔργον του μᾶς παρέχει τὴν εἰκόνα τῆς κατὰ μικρὸν διαμορφώσεως εἶναι πολὺ περίπλοκος. Ἡ ὀργανωσις αὐτῶν χρονολογουμένη ἀπὸ ἐξαετίας, κυρίως δὲ τετραετίας, δὲν ἠδυνήθη νὰ δράσῃ ἀποτελεσματικὰ παρὰ μόνον ἀναφορικῶς πρὸς ὠρισμένα ἐπαγγέλματα. Ἦδη, ἐφ' ὅσον τὸ βασικὸν ἔργον τῆς καταρτίσεως τῶν στελεχῶν συνετελέσθη, ὑπολείπεται νὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ ἀνταποκριθοῦν αἱ σωματειακαὶ ὀργανώσεις εἰς τὴν ἀποστολὴν ἡ ὁποία καθωρίσθη δι' αὐτάς, κατόπιν μελέτης τῶν πραγμάτων, παρὰ τῶν νόμων. Εἰς τὸ σημεῖον ἀκριβῶς αὐτὸ ἀνευρίσκεται ἡ λυδία λίθος τῆς ἀξίας τοῦ σωματειακοῦ Κράτους ὡς νομικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ θεσμοῦ.

Μιχαὴλ Α. Δένδιας

Dr. MIRKO LAMER : Welwirtschaftliche Verflechtungen Süds-laviens.

Ὁ συγγραφεὺς ἔθεσεν ὡς σκοπὸν τῆς μελέτης του τὴν ἐρευναν τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων τῆς Γιουγκοσλαβίας μετὰ τῶν ξένων χωρῶν ἐν σχέσει καὶ μὲ τὴν θέσιν καὶ δυναμικότητα τῆς Οἰκονομίας αὐτῆς, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῆς ἐρέυνης ταύτης καταλήγει εἰς ὠρισμένα συμπεράσματα ὡς πρὸς τὴν ἀκολουθητέαν οἰκονομικὴν πο-

λικήν ἐκ μέρους τῆς Γιουγκοσλαβίας, ἱκανὴν νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς σημερινῆς κρίσεως.

Πρὸς τοῦτο μετὰ σύντομον σκιαγραφίαν τῆς πρὸ καὶ μεταπολεμικῆς καταστάσεως τῆς Οἰκονομίας τῆς Γιουγκοσλαβίας L. πραγματεύεται τὴν συγκοινωνιακὴν πολιτικὴν τῆς χώρας ἐκθέτων τὴν σημερινὴν θέσιν καὶ σπουδαιότητα ἐκάστου συγκοινωνιακοῦ μέσου (σιδηροδρόμων, ναυσιπλοίας, ἐμπορικῆς ναυτιλίας κλπ.) διὰ τὴν Οἰκονομίαν τῆς Γιουγκοσλαβίας. Ἀποδίδει σημασίαν εἰς τὴν διὰ τοῦ λιμένος τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς σερβικῆς ἐλευθέρας ζώνης διέλευσιν τοῦ γιουγκοσλαβικοῦ ἐμπορίου, ἐν τούτοις ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν τῶν σιδηροδρομικῶν τιμολογίων, εὐρίσκει ὅτι ἐπρυτάνευσε μᾶλλον τὸ δημοσιονομικὸν συμφέρον ἢ τὸ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

Ἀκολουθῶς ἐκθέτει τὴν μεταπολεμικὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς, τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς μετὰ τῶν ξένων χωρῶν καὶ τὴν χρηματαγορὰν τῆς Γιουγκοσλαβίας. Ἡ ἐμπορικὴ πολιτικὴ διὰ τῆς συνάψεως τῆς Ἰταλογιουγκοσλαβικῆς ἐμπορικῆς συμβάσεως τοῦ 1924, ἀκολουθοῦσα τὴν γενικὴν φορὰν τῆς διεθνοῦς τριαύτης, ἔκλινεν ὀριστικῶς πρὸς τὴν σύναψιν ἐμπορικῶν συμβάσεων ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀπεριορίστου ρήτρας τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου Κράτους μετὰ συμβατικῶν δασμολογίων. Ἡ ἐπιβάρυνσις τῆς Γιουγκοσλαβίας ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς δημοσίου χρέους εἶναι σοβαρά, σχετικῶς ὁμως βαρύτερα εἶναι ἢ ὑποτέλεια τῆς Ἐθνικῆς οἰκονομίας πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν λόγῳ τῆς εὐρείας συμμετοχῆς ξένου κεφαλαίου εἰς διαφόρους ἐπιχειρήσεις. Ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν διαπιστώνει ὁ συγγραφεὺς, ὅτι τὰ 670)0 τῆς γιουγκοσλαβικῆς εἰσαγωγῆς προέρχονται ἐκ τῶν χωρῶν τῆς κεντρικῆς καὶ δυτικῆς Εὐρώπης, πρὸς ἃς κατευθύνονται μόνον τὰ 53 0)0 τῆς ἐξαγωγῆς. Ἐναντι τῶν βαλκανικῶν καὶ τῶν μεσογειακῶν χωρῶν τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον τῆς Γιουγκοσλαβίας εἶνε ἐνεργητικόν. Εἰδικῶς μὲ τὰς βαλκανικὰς χώρας προβλέπει πύκνωσιν τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν μόλις αἱ μετὰξὺ τῶν χωρῶν τούτων συγκοινωνία καταστοῦν εὐκολώτεραι καὶ συχνότεραι. Ἐν τούτοις ὁ συγγραφεὺς εὐρίσκει ὅτι τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον τῆς Γιουγκοσλαβίας προσέκρουσεν εἰς πολλὰς δυσκολίας ἕνεκα σφαλμάτων ὀφειλομένων εἰς ἔλλειψιν ὀργανώσεως τούτου ὡς καὶ εἰς τὴν ἀσκηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ γιουγκοσλαβικοῦ Κράτους οἰκονομικὴν πολιτικὴν, ἥτις οὐ μόνον δὲν ὑπῆρξε συστηματικὴ ἀλλὰ καὶ συχνὰ ἔθεσε τὰ δημοσιονομικὰ συμφέροντα ὑπεράνω τῶν τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας. Περαιτέρω L. ἐκφράζει τὴν γνώμην ὅτι τὸ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ὡς ἐνεργητικὸν παρουσιασθὲν ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον τῆς χώρας θὰ μετατραπῇ συντόμως καὶ ὀριστικῶς εἰς παθητικόν, λόγῳ προϊούσης ἐκβιομηχανίσεως τῆς χώρας, καὶ ὅτι ἡ παθητικότης τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν δέον ν' ἀντιμετωπισθῇ διὰ τῆς καλυτέρας ὀργανώσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου. Τέλος τὰ συμπεράσματα τῆς ὑπὸ κρίσιν μελέτης ταύτης κατὰ τοῦτο εἶναι ἄξια προσοχῆς καθόσον ὁ συγγραφεὺς θεωρεῖ ὡς ἐνδεδειγμένην καὶ τὴν κατάργησιν τοῦ διεθνοῦς ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ ὡς παραλύσαντος τὴν συναγωνιστικὴν ἱκανότητα τῆς γιουγκοσλαβικῆς γεωργίας ἔναντι τῆς τῶν ὑπερποντίων χωρῶν, καὶ τὸν συνασπισμὸν τῶν χωρῶν εἰς εὐρείας οἰκονομικὰς περιφέρειας ἐντὸς τῶν ὀρίων ἐκάστης τῶν ὁποίων νὰ γίνεται ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν προϊόντων. Τοῦτο θὰ εἶχε κατὰ τὸν συγγραφέα τὸ προτέρημα ὅτι παραγωγή καὶ κατανάλωσις θὰ ἐκινουῦντο ἐντὸς ὀρισμένων δεδομένων καὶ ἐν γνωστῷ χώρῳ. L. ὀραματίζεται τὴν δημιουργίαν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συστήματος τῶν δασμῶν προτιμήσεως ἑνὸς συγκροτήματος χωρῶν ὡς ἡ παλαιὰ μοναρχία τοῦ Δουνάβεως ὡς κλειστῆς οἰκονομικῆς ἐνότητος μὲ πλήρη σχεδὸν ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τὴν διεθνή οἰκονομίαν, ὡς ἐπίσης χαρακτηρίζει τὴν οἰκονομικὴν συνεργασίαν τῶν βαλκανικῶν χωρῶν ὡς δυνατὴν καὶ ὠφέλιμον.

Ειδικώτερον ὅσον ἀφορᾷ τὰς καὶ ἐν Γιουγκοσλαυΐα καταβαλλομένας πρὸσπαθείας αὐταρκείας τῆς χώρας, ὁ συγγραφεὺς φρονεῖ ὅτι πρὸς ἐπιτυχίαν τούτων δέον ἢ Γιουγκοσλαυΐα νὰ ἐκβιομηχανισθῆ. Ἄλλὰ ἐν τῇ γεωργίᾳ αἱ προϋποθέσεις πρὸς ἐπίτευξιν τοιαύτης αὐταρκείας ἐλλείπουν, τὸ χαρακτηριστικὸν δ' εἶνε ὅτι ὁ L. ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ τυχὸν ἐφαρμογὴ μιᾶς συνεποῦς πολιτικῆς τῆς αὐταρκείας θὰ ἐπιφέρῃ ἐν Γιουγκοσλαυΐα στασιμότητα καὶ ὀπισθοδρόμησιν τῆς ἐξελίξεως τῶν ἐκπολιτιστικῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς χώρας. Πρὸ τοιούτων συνεπειῶν προτιμότερον εἶνε ἀφ' ἑνὸς νὰ προσανατολισθῆ ἢ γιουγκοσλαυΐκῃ γεωργίᾳ, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς σημερινῆς κρίσεως, πρὸς τὴν ἐντονωτέραν παραγωγὴν πολυτιμοτέρων γεωργικῶν προϊόντων (καπνοῦ, καρπῶν, πουλερικῶν, αὐγῶν, γαλακτικῶν προϊόντων κτλ.) βελτιοῦσα συνάμα καὶ τὴν ποιότητα καὶ τυποποιοῦσα ταῦτα διὰ τῆς ὀργανώσεως τῶν γεωργῶν εἰς συνεταιρισμούς, καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἀναπτυχθῆ τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον.

Τὸ βιβλίον παρέχει γενικῶς πολυτίμους πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως, ἐξελίξεως καὶ τῶν τάσεων τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας τῆς Γιουγκοσλαυΐας.

Ἄπ. I. Ἀνδρέου

Βιβλιογραφία

I. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

B e k e r M a x: Die industrielle differentiale Rente. Mannheim 1932.

F a l l o n V a l é r e: Principles of sociale economy. New, York 1933.

G r i z i o t t i K r e t s c h m a n n I.: Lo stato come soggetto economico studi metologici sull'economia politica. Pavia 1933.

G o t t e - O t t l i l i e n f e l d F r i e n d r i c h: Wesen und Grundbegriffe der Wirtschaft. Leipzig 1933.

L a m p r i n o p o u l o s T e l e m a c h o s: Unterschiede innerhalb der oesterreichischen Schule. Wieser 1933.

M a c k e n r o t h G e r h a r d: Theoratische grundalgen der Preisbildungstorschung und Preispolitik. Berlin 1933.

M e a d e J. E.: The rate of interest in a progressive state. London 1933.

M ü l l e r W a l t e r: Das problem der grundrente in der neueren Literatur der Sozialökonomie. Borna 1933.

D a s A. B. C. d e r V o l k s w i r t s c h a f t: Ein Nachschlagewerk über d. Wirtschafts- u Sozialleben d. gegenwart. Leipzig 1934.

C a s s e l G u s t a v o: Economia social teórica. Madrid 1933.

D i e h l K a r l: Einführung in das Studium der Nationaloekonomie. Jena 1933.

W h i t e l e y B: Supply and demand. London 1933.

K e t t e m a n n K a r l: Die Spartaetigkeit ein gradmesser des Wohlstandes. Offenburgi 1933.

L e s c u r e S e a n: Hausses et baisses des prix de longue durée. Paris 1933.

D i n e t - D é n e s J o s e p h: Karl Marx l'homme et son génie. Paris 1933.

II. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Σ ί δ ε ρ ι A.: 'Η Γεωργική Πολιτική τῆς 'Ελλάδος κατὰ τὴν τελευταίαν ἑκατονταετίαν 1833—1933, 'Αθῆναι 1934.

Ἀλιβιζάτου Μ.π.: Τὸ πρόβλημα τῆς ἀγροτικῆς πίστεως ἀπὸ διεθνοῦς καὶ βαλκανικῆς ἀπόψεως, Ἀθῆναι 1934.

O p p e n h e i m e r L u n d w i g: Gross und Kleinbetrieb in der Siedlung. Jena 1934.

H a s a n M e e r z a s: Weltwirtschafts-Renaissance. Kelin-ghusen 1933.

E g e r t F r a n z: Autarkie. Innsbruck 1934.

H o d g s o n J a m e s: Economic nationalism. New York 1933.

R e s c h J o s e f: Einführung in die Sozialversicherung. Wien 1934.

M a r s h a l l L e o n: Unemployment relief and public works. New York 1933.

T r e y e r H e n r i: L'assurance contre le chômage en Suisse. Paris 1933.

H o f f m a n n W a l t e r: Handelskunde und Handelspolitik. Dresden 1933.

S t a d l e r T h e o d o r W i l l y: Kartelle und Schutzzoll. Berlin 1933.

D a l t r o f f E. M. The foundation of industrial stability. Lon-
don 1933.

E i c h E r n s t: Die Weltkrise. Luzern 1933.

R u n g e E l s e: Zur Theorie des sozialem Dumpings 1933.

L o r w i n L. L.: The World Economic Conference and world organizations. New York 1933.

P i r a t h C a r l: Die Grundbagen der Verkehrswirtschaft. Berlin 1934.

W a t s a n J a m e s A. S. and J a m e s A M o r e: The sci-
ence and practice of British Farming. London 1933.

B l a c k I. D. Research in agricultural land Tenure: New York 1933.

M e s s n e r J o h a n n e s: Die soziale Frage der Gegenwart. München 1934.

T a y l o r M a u r i c e: The social cost of industrial insurance. New York 1933.

III. ΝΟΜΙΣΜΑ - ΠΙΣΤΙΣ

Κυρκιλίτση Α.: Αἱ Τράπεζαι ἐν Ἑλλάδι, Ἀθῆναι 1934.

P y r r i s G.: La crise monétaire en Grèce, Paris 1934.

B a n g P a u l: Geld und Waehrung. München 1933.

B r a d f o r d F r e d e r i c k A l d e n: Money and Bomking. New York 1934.

- Nami F.: La realtà monetaria. Padova 1933.
- Rukeyser Merrule Stanley: The commonsense of money and investments. New York 1933.
- Schmalenbach Eugen: Kapital Kredit und Zins in betriebs-wirtschaftlicher Beleuchtung. Leipzig 1933.
- Ansiaux Maurice: L'inflation du crédit et la prévention des crises. Paris 1934.
- Fisher Irving and Herbert W. Fisher: After inflation what? New York 1933.
- Cole G. E. D.: What everybody wants to know about money. London 1933.
- Douglas G. H.: Social credit. New York 1933.
- Dunkman William E.: Qualitative credit control. New York 1933.
- Fisher Irving: La Théorie de l'intérêt telle qu'elle est déterminée par le desir de dépenser le revenu et par l'opportunité de l'investir. Paris 1933.
- Gastelnuovo Arturo: La specializzazione del credito. Roma 1933.
- Canz Walter: Geldmarkt und gold. München 1933.
- Boldrini P. L.: Crisi del sistema monetario. Firenze 1933.
- Stafford S.: Essays on monetary management. London 1933.
- Puxley H. L.: A critique of the gold standart. London 1933.
- Harris S. E.: Twenty years of Federal reserve policy, including an extended discussion of the monetary crisis. Cambridge 1933.

IV. ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

- I. Καρᾶ — 'Αγγελοπούλου' Αγγ.: 'Η φορολογία τοῦ οἴνοπνεύματος ἐν Ἑλλάδι, Ἀθήναι 1934.
- Π. Νομικοῦ: 'Η φορολογία τῶν καθαρῶν προσόδων, τόμος τέταρτος, Δικονομία, Θεσ)νίκη 1934.
- Allix Edgard et Marcell Lecerclé: Les impôts Français. Les droit d'enregistrements. Principes généraux. Paris 1933.
- Antonucci A.: La lignitation Financière de la guerre et la reconstruction en Europe centrale. Paris 1933.
- Leschtoff Ljubomir G.: Die Staatsschulden und Reparationen Bulgariens 1878—1927. Sofia 1933.
- Gerard Max Léo: L'équilibre du budget dans le Temps. Bruxelles 1933.

Bergmann Rudolf: Die Kosten der Reichsfinanzverwaltung. Jena 1933.

Hemdelman Joseph — Armand: La Loterie d'État en Pologne et dans les autres pays d'Europe, Paris 1933.

Hauser Fritz: Der Einheitswert im Sinne des Reichsbewertungsgesetzes vom Standpunkt der Unterehmung aus gesehen. Mannheim 1932.

Braess Rome: Steuersystem und Preisniveau. Leipzig 1933.

Creen William Raymond: The Theory and practice of modern Taxation. Chicago 1933.

Kempf Homs: Nationalsozialistisches Steuerwesen. Berlin 1933.

Meister Michael: Das deutsche und englische Budget. Würzburg 1933.

V. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

Vinci Felice: Manuale di statistica. Introduzione allo studio quantitativo dei Fatti sociali. Bologna 1933.

Monographies sur l'organisation de la statistique administrative dans Les Divers pays. Bruxelles 1933.

Bliss Gilbert A.: Contributions to the calculus of variations. Chicago 1933.

Rhodes E. G.: Elementary statistical methods. London 1933.

Stewart Annabel M and Brice M Stewart: Statistical procedure of public employment offices. New York 1933.

Huhle Fritz: Erkenntniskritische Untersuchungen über die repräsentative Methode. Leipzig 1933.

Timpe Alois: Einführung in die Finanz und Wirtschaftsmathematik. Berlin 1934.

VI. ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Doerken Alfred: Die Umschlagsschnelligkeit im Industriebetrieb. Remscheid 1933.

Penson Henry sir: The economics of business life. London 1933.

Hauck Wilhelm Chr.: Bilanztheorien. Buhl 1933.

Gasson Herbert N.: How to get the five goodwils. London 1933.

Schmitt Fritz Andreas: Die Kalkulation in gesichtspunkt neuzeitlicher Konjunkturgestaltung Für Industrie-Fabrikations und Handelsbetriebe. Mannheim 1933.

Willsmore A. W.: Business budgets and budgetary control. New York 1933.

Brady Robert A.: The rationalization movement in German industry. Berkeley 1933.

VII. ΔΙΑΦΟΡΑ

Μπαλιή Γ.: Έγχειρίδιον Κληρονομικοῦ Δικαίου Α, Ἀθῆναι 1934.

Γεραγᾶ Κ.: Ἑρμηνεία τοῦ κώδικος περὶ Δήμων καὶ Κοινοτήτων, Μέρος Δεύτερον, Οἰκονομικά, Ἀθῆναι 1934.

Boehm Max Hildebert: Volkstheorie als politische Wissenschaft. Jena 1934.

Kühnel Gustav: Elemente der Verwaltungslehre nach jur sociol. Leipzig 1934.

Schmitt Carl: Politische Theologie. München 1934.

Belin Jean: La notion d'utilité publique en droit administratif Français. Paris 1933.

Johnsen Julia Emily: Increasing the president's Power. New York 1933.

Burgess John W.: The Foundations of political science. London 1933.

Griffiths Thomas Hughes: Politischer Pluralismus in der zeitgenoessischen Philosophie Englands. Leipzig 1933.

Koellrentter Otto: Grundriss der Allgemeinen staatslehre. Tübingen 1933.

Müller Carl-Ludwig: Diktaturgewalt einst und jetyt. Lippstadt 1932.

Morgenthau Hens. La notion du «politique» et la Theorie des différends internationaux. Paris 1933.

Pintschovins Karl: Das Problem des sozialem Raumes. Bln – Grunewald 1934.

Viance Georges: La revolution ou la Guerre? Paris 1933.

Βιβλιοκρισία

Α. Δ. ΣΙΔΕΡΙ: *Ἡ γεωργικὴ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν λήξασαν ἑκατονταετίαν (1833—1933)*. Ἀθήναι 1934, σελ. 380.

1. Ἡ γεωργικὴ πολιτικὴ, ὡς γεωργοοικονομικὴ θεωρία καὶ ὡς πολιτικὴ δρᾶσις, ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς πλέον ἀπαραιτήτους ἐπιστημονικὰς καὶ πολιτικὰς κατευθύνσεις τῆς Ἑλλάδος, ἐφόσον ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἔχει δεδηλωμένην γεωργικὴν μορφήν. Παρὰ τὸ ἀναμφισβήτητον ὅμως τοῦτο γεγονός, ἐὰν ἐξαιρεθοῦν ἐλάχισται, περιορισμένης μορφῆς μονογραφίαι, δὲν ὑπῆρχε μέχρι σήμερον συνολικὴ, οὔτε ἀπλῆ ἱστορικὴ περιγραφή τῆς ἀσκηθείσης γεωργικῆς πολιτικῆς, οὔτε, κατὰ μείζονα λόγον, θέσις καὶ ἔρευνα τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῆς γεωργικῆς πολιτικῆς, αἵτινες ἀπετέλεσαν ἀντικείμενον προγραμματικῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν εἰς τὴν πράξιν. Εἶναι δὲ περιττὸν νὰ τονισθῇ ὅτι ἡ ἀκριβὴς γνῶσις τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῆς γεωργικῆς πολιτικῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν, τόσον διὰ τὴν ἔρευναν τῆς συγχρόνου αὐτῆς μορφῆς, ὅσον καὶ διὰ τὴν σύνταξιν ἐνιαίου καὶ μεγάλης διαρκείας γεωργικοῦ προγράμματος. Τὸ αἰσθητὸν τοῦτο κενὸν διὰ τὰ γεωργοοικονομικὰ προβλήματα τῆς χώρας μας συμπληρῶνει κατὰ τὸν προσφορώτερον δυνατὸν τρόπον ἡ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον ἐκτενὴς μελέτη τοῦ διακεκριμένου συναδέλφου κ. Α. Σίδερι. Ὁ κ. Σίδερις ἐξεδήλωσε τὴν πρὸς τὴν γεωργικὴν πολιτικὴν ἀγάπην του καὶ μὲ δύο προηγουμένας, μικροτέρας μὲν μελέτας, ὄχι ὅμως ὀλιγώτερον σπουδαίας, διὰ τὴν συμβολὴν αὐτῶν εἰς τὴν φορολογίαν τῶν γεωργικῶν προϊόντων. Αὐταὶ εἶναι «Ἡ γεωργικὴ Φορολογία» (Παραδόσεις 1930, σελ. 70), καὶ «Ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις τῆς γεωργικῆς μας φορολογίας» (Ἀθήναι 1931, σελ. 60).

Ἡ μελέτη περὶ τῆς γεωργικῆς πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖ, κατὰ τὸν συγγραφέα αὐτῆς, ἔκθεσιν καὶ κριτικὴν τῆς γεωργικῆς δράσεως τοῦ Κράτους. Ὁ μελετῶν δὲ ὀλόκληρον τὸ ἔργον τοῦτο διαπιστώνει μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν ὅτι ὁ ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς πραγματοποιεῖται διαρκῶς, χωρὶς οὔτε νὰ παραλείπωνται οὐσιώδη γεγονότα, οὔτε ν' ἀναχαιτίζεται κἂν ἡ ἀντικειμενικὴ κριτικὴ αὐτῶν. Ἄν καὶ ἡ γενικὴ μορφή τῆς μελέτης θὰ ἠδύνατο νὰ παρασύρῃ τὸν συγγραφέα εἰς μονοπλεύρους ἐκδηλώσεις ὑπὲρ τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας, κατορθώνει οὗτος νὰ συγκρατηθῇ ἐντὸς τοῦ γενικωτέρου πλαισίου καὶ νὰ κρίνῃ τὰ διάφορα μέτρα τοῦ Κράτους ὄχι μόνον ἀπὸ γεωργικῆς ἀπόψεως, ἀλλὰ καὶ γενικῶς ἀπὸ ἀπόψεως ὀλοκλήρου τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας τῆς χώρας. Κἄποια εὐμένεια μάλιστα ὑπὲρ τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας δὲν θὰ ἦτο ἐντελῶς ἀδικαιολόγητος, ἐφόσον οὗτος ἀπετέλει καὶ ἀποτελεῖ ὄχι μόνον τὸ πολυπληθέστερον

στοιχείον τοῦ Κράτους, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον τῆς ἐθνικῆς ὑπάρξεώς του.

Πολλάκις ἡ ἀσκουμένη κριτικὴ εἶναι ἴσως ὀλίγον ὀξεῖα, ἰδίως προκειμένου περὶ τῆς δράσεως ἀνωτάτων ἀρχόντων (᾽Οθωνος), πολιτικῶν ἀνδρῶν (Τρικούπη) καὶ κομμάτων, ὡς τοῦ λαϊκοῦ κόμματος (κατὰ τὸ 1920—22) καὶ τοῦ τῶν φιλελευθέρων (κατὰ τὴν τελευταίαν τετραετίαν Βενιζέλου). Ἐφόσον ὁμως πρόκειται νὰ ἐρευνηθῇ ἡ συμβολὴ αὐτῶν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς γεωργίας, τοὔτέστι τοῦ κυριωτέρου συντελεστοῦ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας μας, εἶναι ἀναπόφευκτος ἡ τραχύτης τοῦ ὕφους, διότι δυστυχῶς ἡ Ἑλλάς—καὶ πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν—μετὰ ἐλεύθερον βίον ἑκατῶν ἐτῶν, ἀντικρίζει ἀκόμη τὰ ἴδια γεωργικὰ προβλήματα ποὺ ἐγεννήθησαν δι' αὐτὴν ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν της.

2. Παρ' ὅλα τὰ ἀξιόλογα ἀποτελέσματα τὰ ἐπιτευχθέντα κατὰ τὰ τελευταῖα εἰκοσιπέντε ἔτη, ἡ εὐθύνη βαρύνει πάντας διὰ τὰς ἐλαχίστας προόδους τῆς γεωργικῆς πολιτικῆς, ἐν συγκρίσει μὲ τὸ συνταχθὲν γεωργικὸν πρόγραμμα ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν μας, καὶ μάλιστα ὄχι ἀπὸ εἰδικόν, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν φιλόλογον Thiersch.

Οὕτως ἡ κατασκευὴ ἀρδευτικῶν ἔργων, αἱ βαθεῖαι ἀρόσεις, αἱ λιπάνσεις τοῦ ἐδάφους, ἡ διάδοσις τῆς πολυκαλλιεργείας, μόλις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀποτελοῦν ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας προσοχῆς· ἡ καλλιέργεια τῆς ὀρύζης ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἀκόμη παρηγκωνισμένη εἰς μίαν ἐπαρχίαν τῆς Ἠπείρου, τὸ λινάρι δὲν ἠξιώθη εἰσέτι προσοχῆς, αἱ βοσκαὶ περιμένουν ἀκόμη τὴν ὀριστικὴν τῶν ρύθμισιν, ἡ πρακτικὴ γεωργικὴ μόρφωσις, ἐνῶ ἀποτελεῖ τὴν προμετωπίδα ὄλων τῶν πολιτικῶν προγραμμάτων, παραμένει ἀνεφάρμοστος, ἀμφισβητουμένη ἀπὸ τὰ ὑπουργεῖα Παιδείας καὶ Γεωργίας, τὸ κτηματολόγιον εἶναι ἀνύπαρκτον, ἂν καὶ εὐχερέστατα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ χρησιμοποιηθοῦν τὰ στοιχεῖα τοῦ τουρκικοῦ τοιοῦτου καὶ οὕτω καθεξῆς.

Καὶ δὲν εἶναι μόνον ταῦτα, διότι ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν ἀνασκόπησιν τῆς γεωργικῆς πολιτικῆς τῆς ἑκατονταετίας σταχυολογοῦμεν ἀκόμη, ὅτι ἡ κίνησις διὰ τὴν γεωργικὴν πίστιν, ἐνῶ ἀρχίζει κατὰ τὰ ἔτη 1861—1863, μόλις τὸ 1930 προσλαμβάνει τὴν ὀριστικὴν μορφήν της διὰ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς, ὅτι μόλις τὸ 1879 ἰδρύεται ὁ πρῶτος δενδροκομικὸς σταθμὸς εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅτι τὸ 1893 διορίζεται ὁ πρῶτος δασολόγος, ὅτι τὸ 1901 συνέρχεται τὸ πρῶτον ἰδιωτικὸν γεωργικὸν συνέδριον εἰς τὸ Ναύπλιον, τὸ δὲ 1927 τὸ πρῶτον ἐξ εἰδικῶν ἐπιστημόνων γεωργικὸν συνέδριον εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅτι μόλις τὸ 1911 ἰδρύεται ὁ θεσμὸς τῶν νομογεωπόνων, ὅτι ἡ πρώτη γεωργικὴ στατιστικὴ ἔγινε τὸ 1861 καὶ μόλις τὸ 1911 λαμβάνεται μέριμνα περὶ γεωργικῆς στατιστικῆς κατ' εἶδος καὶ ἕκτασιν καλλιέργειας καὶ παραγωγῆς, ὅτι τὸ 1914 ὀργανώνεται ἡ ἀντιφυλλοξηρικὴ ἄμυνα, καὶ ὅτι τὴν σήμερον ἐπιβάλλονται ἕνδεκα μορφαὶ γεωργικῶν φόρων ὅπως καὶ πρὸ ἑβδομήκοντα ἐτῶν κτλ.

Δὲν ἢμποροῦν ν' ἀποκρυβοῦν τὰ αἰσθήματα τῆς βαρυθυμίας καὶ πολλάκις τῆς ἀπογνώσεως ἀπὸ τὰ ὁποῖα καταλαμβάνεται ὁ προσηκτικὸς ἀναγνώστης τῆς μελέτης ταύτης τοῦ κ. Σίδερι, διὰ τὴν τραγικὴν ἐξέλιξιν ποὺ ἔλαβαν πολλὰ μέτρα, ληφθέντα μάλιστα πρὸς βελτί-

ωσιν τῆς γεωργίας, ὡς λ. χ. ἡ ἐπιβολὴ ἐξαγωγικῶν τελῶν ἐπὶ τῶν ἐξαγομένων γεωργικῶν προϊόντων (1857), ἡ ἐπιβολὴ φόρου ἐπὶ τῶν ἀροτριῶν των κτηνῶν ἐπὶ Τρικούπη, ἡ φορολογία τῆς ἀκαθαρίστου προσόδου τῶν γεωργικῶν προϊόντων, ἡ ἐπέκτασις τῆς ἀμπελοκαλλιέργειας καὶ ἡ αὔξησις τοῦ οἴνου εἰς βάρος τοῦ σίτου κτλ.

Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι κατὰ τὰ ἑκατὸν ἔτη πολὺ ὀλίγη σοβαρὰ ἐργασία ἐξετελέσθη καὶ γενικῶς ἐφηρμόσθη ἐμπειρικὴ γεωργικὴ πολιτικὴ, ἀφοῦ μόλις τὸ 1910, διὰ τοῦ νόμου ΓΨΚΑ', καθωρίσθη γενικώτερον καὶ κατὰ ἐπιστημονικόν τινα τρόπον τὸ περιεχόμενον τῆς ἑλληνικῆς γεωργικῆς πολιτικῆς. Μέχρι σήμερον δὲ ἀκόμη δὲν ἔχουν συνταχθῆ οὔτε γεωργικοὶ καὶ κτηνοτροφικοὶ χάρται, οὔτε καὶ πίνακες τοῦ ζωϊκοῦ καὶ φυτικοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος.

Μόνον μὲ τὴν ὁμολογίαν αὐτὴν καὶ τὴν αὐτοαναγνώρισιν τῆς ἀβελτηρίας μας θὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ σύνταξις τοῦ ἀναγκαίου καὶ ἀπαραιτήτου ἐνιαίου γεωργικοῦ προγράμματος διὰ μίαν μακρὰν περίοδον ἐτῶν καὶ θὰ δοθοῦν ἐπιτυχεῖς μάχαι πρῶτον τοῦ σίτου, κατόπιν τοῦ βάμβακος, τοῦ λινοῦ, τῆς ὀρύζης καὶ τοῦ κρέατος, χωρὶς τὴν ἐπαρκῆ ἀπόκτησιν τῶν ὀπιῶν ἢ Ἑλλάς θὰ παραμείνῃ εἰς τὸ περιθώριον τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης.

Δὲν πρέπει ἐξ ἄλλου νὰ λησμονηθῆ, ὅτι διὰ τὸ ἑλληνικὸν Κράτος προβάλλει ἀμείλικτον ἀκόμη τὸ πρόβλημα, τὸ ὁποῖον περιμένει πρὸ πολλοῦ τὴν ὀριστικὴν λύσιν του, ἐὰν δηλ. θὰ ἐπιτευχθῆ κατὰ πρῶτον λόγον ἡ γεωργικὴ του ἐπάρκεια καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἡ βιομηχανικὴ τοιαύτη καὶ ποία θὰ εἶνε τὰ ὄρια ἐκάστης αὐτῶν.

Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν δυνατότητα ἐπιτεύξεως σχετικῆς ἐπαρκείας εἰς δημητριακοὺς καρποὺς καὶ εἰς ἄλλα τινὰ γεωργικὰ προϊόντα, τὸ ἔδαφος ἔχει κᾶπως προλειανθῆ διὰ τῶν σχετικῶν περισσότερον θεωρητικῶν καὶ ὀλιγώτερον πρακτικῶν συζητήσεων καὶ τεχνικῶν ἐρευνῶν.

Ἀποτελεῖ ὅμως ἀκόμη σφίγγα τὸ βιομηχανικὸν πρόβλημα, διὰ τὸ ὁποῖον, χωρὶς νὰ προηγηθῆ καμμία εἰδικὴ ἔρευνα καὶ χάραξις βιομηχανικοῦ προγράμματος καὶ χωρὶς νὰ ληφθοῦν μέτρα προσαρμογῆς τῆς βιομηχανίας πρὸς τὴν πραγματικὴν μορφήν τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας καὶ τῆς ἀμύνης τῆς χώρας, λαμβάνονται συνεχῶς προστατευτικὰ μέτρα καὶ παρέχονται ἀντιεπιστημονικαὶ φορολογικαὶ ἀπαλλαγαί, ἀπροσδιορίστου ἐκτάσεως, ἀπὸ τὰ ὁποῖα οὐδεμίαν σχεδὸν ὠφέλειαν ἔχει ἡ ὀλότης τῶν καταναλωτῶν. Ἐὰν εἰς τοῦτο ἤθελε μᾶς ἀντιταχθῆ, ὅτι καὶ διὰ τὴν γεωργίαν τὰ τελευταῖα ἔτη ἀνεστάλη ἡ σχετικὴ φορολογία, παρατηροῦμεν, ὅτι τὰ μὲν ἔσοδα ἐκ τῆς τυχὸν ἐπιβολῆς φόρου καθαρᾶς προσόδου ἐπὶ τῶν γεωργικῶν προϊόντων, ὅπως αὕτη ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῶν βιομηχανικῶν καὶ ἐμπορικῶν κερδῶν, δὲν θὰ ὑπερέβαινε τὰς ἐλαχίστας δεκάδας ἑκατομμυρίων, ἐνῶ τὰ διαφεύγοντα ἀπὸ τὰς ἀντιστοίχους ἀμέσους καὶ ἐμμέσους φορολογικὰς ἀπαλλαγὰς τῆς βιομηχανίας εἶνε ἀνυπολόγιστα.

3. Διὰ τὴν δέουσαν ἐκτίμησιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ περιεχομένου τῆς μελέτης τοῦ κ. Σίδερι πρέπει νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν, ὅτι αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ τῆς ἐρεύνης τῆς γεωργικῆς πολιτικῆς, ὡς ἐφηρμοσμένης γεωργοοικονομικῆς θεωρίας, χώρας τινὸς θὰ ἠδύναντο νὰ συνοψισθοῦν

εἰς τὰ ἐπόμενα κυριώτερα σημεῖα : 1ον Εἰς τὴν ἔρευναν τῆς τεχνικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἐξελίξεως τῆς γεωργίως, ἥτις γεωργία πρέπει νὰ τεῖνη ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ἐπαρκῆ διατροφήν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ εἰσοδήματος τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ, ὅπερ θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ ἐπομένως τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου, καὶ 2ον εἰς τὴν ἔρευναν τῶν διαφόρων μέτρων τοῦ κράτους, τὰ ὁποῖα θ' ἀσκήσουν ψυχολογικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ καὶ θὰ συντελέσουν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ συναισθήματος τῆς οἰκονομικῆς πρωτοβουλίας καὶ εἰς τὴν ἀνάληψιν εὐθύνης ὑπ' αὐτοῦ. Ἡ ἐπίτευξις αὐτῶν θὰ καταστήσῃ περιττὴν τὴν παρέμβασιν τοῦ κράτους εἰς μικροπροβλήματα τῆς γεωργικῆς τεχνολογίας καὶ τῆς ἀγροτικῆς πίστεως, διότι ταῦτα θὰ ἡδύνατο πλέον νὰ ἐπιλύωνται μὲ εὐνοϊκὰ ἀποτελέσματα μόνον διὰ τῆς ἰδιωτικῆς ἢ καὶ τῆς ὁμαδικῆς δράσεως τῶν ἀγροτῶν.

Τὰ πολύπλοκα προβλήματα ποὺ ἀνακύπτουν ἀπὸ τὰς συνοπτικὰς ταύτας θεμελιώδεις ἀρχὰς τῆς γεωργικῆς πολιτικῆς ἀποτελοῦν ἀντικείμενον ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης ἀπὸ τὸν συγγραφέα, ὅστις ἐπιμένει περισσότερο εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ἐξῆς θεμάτων :

α) Τῶν κυριωτέρων μορφῶν τῆς καλλιεργείας σίτου, βάμβακος, καπνοῦ, σύκων, ἀμπέλου (βεβαίως μόνον ὑπὸ τὴν περιορισμένην ἀποψιν τῆς γεωργικῆς οἰκονομίας καὶ ὄχι τῆς γενικῆς γεωργίας), ὡς καὶ τῆς κτηνοτροφίας, β) τῆς ἀγροτικῆς μεταρρυθμίσεως, γ) τοῦ ἐποικισμοῦ ἀκτημόνων γηγενῶν καὶ ἀγροτῶν προσφύγων, δ) τῆς γεωργικῆς πίστεως (συνεταιρισμῶν καὶ Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς), ε) τῆς γεωργικῆς φορολογίας, στ') τῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως, καὶ ζ) τῆς γεωργικῆς τεχνολογίας καὶ τοῦ ἐμπορίου τοῦ τυροῦ, ζύθου, οἴνου, ἐλαίου, σταφίδος, καπνοῦ καὶ τῶν παραγῶγων αὐτῶν.

Ὅλα τὰ θέματα ταῦτα πραγματεύεται ὁ κ. Σίδερικς κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν των εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὄχι συστηματικὰ καὶ χωριστὰ ἕκαστον ἀπὸ αὐτά. Ὁ τρόπος αὐτὸς ἐρεύνης, καὶ ἐὰν ἤθελε παρουσιάσει θεωρητικὰ τινα μειονεκτήματα ἐρεύνης καὶ μορφῆς ἐμφανίσεως, πάντως ἀποβαίνει ἀναγκαῖος ἕνεκα τῆς ἱστορικοκριτικῆς μορφῆς, ἥτις προσεδόθη ἀπὸ τὸν συγγραφέα εἰς τὴν μελέτην καὶ διότι καθιστᾷ ἐναργεστέραν τὴν εἰς ἐκάστην αὐτοτελῆ ἱστορικὴν περίοδον γενικὴν κατατόπισιν τοῦ ἀναγνώστου, διὰ τὰ μέτρα ποὺ ἐλαμβάνοντο ὑπὲρ τῆς γεωργίας καὶ διὰ τὸν βαθμὸν τῆς προόδου αὐτῆς.

Αὐτὸς ὁ λόγος θὰ συνετέλεσεν ἀσφαλῶς περισσότερο εἰς τὴν κατανομὴν τῆς ἑκατονταετίας εἰς περιόδους, ἄλλοτε μεγάλας καὶ ἄλλοτε μικράς, ἀναλόγως τῆς ἐντάσεως τῆς ἐφαρμοσθείσης γεωργικῆς πολιτικῆς καὶ ὄχι ἀναλόγως τοῦ χρονικοῦ διαστήματος. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ ἐξαρθῇ ἰδιαίτερος ἢ ἐπιτυχῆς καὶ ἢ ἐξαντλητικὴ ἔρευνα τοῦ καπνικοῦ καὶ τοῦ σταφιδικοῦ προβλήματος ὡς καὶ τοῦ τοιοῦτου τῆς ἀγροτικῆς πίστεως καὶ ἢ ἀνάλυσιν τῆς δράσεως τῶν ἐμφανῶν καὶ ἀφανῶν παραγόντων διὰ τὴν πρόσδοσιν ὠρισμένης κατευθύνσεως εἰς αὐτά.

Ὁλόκληρος ἡ μελέτη συνοδεύεται ἀπὸ πολύτιμον καὶ πλουσιωτάτην βιβλιογραφίαν, ἥτις ἐχρησίμευσεν ὡς πηγὴ αὐτῆς, ὡς καὶ ἀπὸ ἀκριβεστάτας παραθέσεις καὶ παραπομπὰς εἰς τὴν σχετικὴν γεωργοοικονο-

μικὴν νομοθεσίαν, ὡς ἀκριβῶς πρόκειται περὶ ληφθέντων νομοθετικῶν μέτρων.

Ὁ γλαφυρὸς πρόλογος τῆς μελέτης ἔχει μεγάλην ἱστορικὴν καὶ πολιτικὴν σημασίαν καὶ πρέπει νὰ τονισθῇ ὁ ἐπιτυχὴς καὶ θαρραλέος χαρακτηρισμὸς τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, καὶ τῶν ζώντων ἀκόμη, ὡς καὶ ὁ καταλογισμὸς εὐθύνης εἰς τοὺς συντελέσαντος διὰ τὴν καθυστέρησιν τῆς γεωργικῆς προόδου μας, διὰ τῆς ὑπὸ μορφὴν ἀφορισμοῦ φράσεως «πάντα τὰ κυβερνήσαντα τὴν Ἑλλάδα κόμματα εἶναι ὑπεύθυνα διὰ τὴν γεωργικὴν ἀβελτηρίαν καὶ τὴν ἀπώλειαν ἑκατῶν ἐτών.» Ἡ προσήλωσις εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς Μεγάλης Ἰδέας δὲν δύναται ν' ἀποτελέσῃ δικαιολογίαν διὰ τὴν παραγκῶνισιν τῆς γεωργικῆς πολιτικῆς, διότι ἡ ταυτόχρονος ἐπιδίωξις αὐτῶν καὶ ἐπεβάλλετο καὶ ἦτο δυνατὴ. Ἡμπορεῖ μάλιστα νὰ λεχθῇ, ὅτι ἡ ἀσκησις ἐπιτυχοῦς γεωργικῆς πολιτικῆς θὰ συνετέλει εἰς τὴν εὐκολωτέραν ἐπίτευξιν τοῦ μεγίστου μέρους αὐτῆς. Καὶ ἄλλα Κράτη, ὅπως λ. χ. ἡ Βουλγαρία, ἐνῶ ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεώς της ἀφωσιώθη εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἰδέας τῆς Μεγάλης Βουλγαρίας, δὲν παρημέλησε καθόλου τὴν ἀρτίαν γεωργικὴν τῆς ὀργάνωσιν.

«Ἡ γεωργικὴ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν λήξασαν ἑκατονταετίαν (1833—1933)» τοῦ κ. Σίδερι, ἐκτὸς τῆς μεγίστης αὐτῆς σημασίας διὰ τὴν μέλλουσαν γεωργικὴν πολιτικὴν αὐτῆς, πρέπει ν' ἀποτελέσῃ τὴν οὐσιωδεστέραν βάσιν διὰ τὴν σύγχρονον πολιτικὴν ἱστορίαν τῆς χώρας.

Δημ. Κ. Σάντης

ΠΕΡ. Δ. ΡΕΔΙΑΔΗ: Διερεύνησις τοῦ ἑλληνικοῦ φορολογικοῦ συστήματος. Ἡ φοροπίεσις κατὰ μέγεθος εἰσοδήματος. Ἀθῆναι 1934, σ. 48.

Ὁ κ. Ρεδιάδης ἀσχολεῖται ἀπὸ μακροῦ μὲ τὴν ἔρευναν τῶν δημοσιονομικῶν προβλημάτων, εἶναι δὲ κυρίως ὁ πρῶτος ἐν Ἑλλάδι ὁ μὲ σύστημα καὶ μέτρον χρησιμοποιοῦν τὰ μαθηματικὰ εἰς τὴν πληρεστέραν διερεύνησιν ὠρισμένων ζητημάτων τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς. Εἰς τὴν τελευταίαν του μελέτην διερευνᾷ τὸ ἑλληνικὸν φορολογικὸν σύστημα ἀπὸ ἀπόψεως φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως ἢ φοροπιέσεως.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν εἰς τὴν συνθήκην τῶν Βερσαλλιῶν περιελήφθη διάταξις, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν τὰ φορολογικὰ βάρη τῆς Γερμανίας δὲν ἐπετρέπετο νὰ ᾖσαν κατώτερα τῶν συμμάχων κατὰ τὸν πόλεμον χωρῶν, ἀνέκυψεν ἐν ὄλῃ του τῆ ὀξύτητι τὸ πρόβλημα τῆς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως. Ποία ἡ σημασία καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς ἐννοίας καὶ κατὰ ποῖον τρόπον μετρεῖται ἡ φορολογικὴ ἐπιβάρυνσις εἶναι ζητήματα μὲ τὰ ὁποῖα εὐρέως ἠσχολήθη ἡ διεθνὴς βιβλιογραφία κατὰ τὰ μεταπολεμικὰ ἔτη.

Αἱ δημιουργηθεῖσαι δὲ περὶ τὰ ζητήματα ταῦτα ἀμφισβητήσεις ὑπῆρξαν πολλαὶ καὶ αἱ γενόμεναι συζητήσεις δὲν ᾖσαν ἀπηλλαγμέναι ἐν μέρει πολιτικῆς προκαταλήψεως.

Ἡ περισσότερον ὀρθὴ καὶ πλέον ἐν χρήσει μέθοδος μετρήσεως

τῆς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως εἶναι ἡ συγκρίνουσα τὰς ἐκ φόρων εἰσπράξεις πρὸς τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα τῆς χώρας. Ἀλλὰ τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα, καὶ εἰς χώρας ἀκόμη ὅπου λειτουργοῦν πλήρως αἱ στατιστικαὶ ὑπηρεσίαι, δὲν εἶναι σταθερὸν ἀπὸ ἀπόψεως ὑπολογισμοῦ. Αἱ ἐκτιμήσεις αἱ γενόμεναι διὰ τὰς αὐτὰς χώρας καὶ διὰ τὰ αὐτὰ ἔτη μᾶς δίδουν δεδομένα σημαντικῶς ἀπέχοντα ἀλλήλων. Ποῖα τὰ περισσότερον ἀκριβῆ;

Ἐξετάζων πρὸ ἐτῶν τὸ ζήτημα τῆς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως ἀπὸ θεωρητικῆς ἀπόψεως καὶ ἀπὸ ἀπόψεως πρακτικῆς ἐφαρμογῆς (βλ. *Charges fiscales et dépenses publiques*, Paris 1931), κατέληγον εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἀκριβῆ στοιχεῖα τοῦ φορολογικοῦ βάρους θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτύχωμεν μόνον ἐκ τῆς συγκρίσεως τοῦ διὰ φόρους καταβαλλομένου εἰσοδήματος ὠρισμένων «τυπικῶν οἰκογενειῶν» κατὰ χώρας. Μιὰ τοιαύτη σύγκρισις θὰ μᾶς ἔδιδε στοιχεῖα ἀκριβῆ, ἐπιτρέποντα σύγκρισιν τῆς φοροπιέσεως, περισσότερον πραγματικὰ καὶ ἀληθῆ.

Τὴν μέθοδον ταύτην, βασιζόμενος εἰς τὰ δεδομένα τῆς ὑπὸ τῆς Γενικῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας ἐνεργηθείσης δημογραφικῆς ἐρεύνης ἐπὶ τῶν δαπανῶν τῶν ἐργατικῶν οἰκογενειῶν, ἐφαρμόζει ὁ κ. Ρεδιάδης εἰς τὴν περὶ ἧς πρόκειται ἀξιόλογον μελέτην του. Προσδιορίζει ἐν πρώτοις ὁ συγγραφεὺς τὴν ἐξ ἐμμέσων φόρων προερχομένην ἐπιβάρυνσιν κατὰ μέγεθος εἰσοδήματος καὶ κατ' οἰκογένειαν.

Οὕτως, ἔναντι τοῦ κατωτέρου ἀναγραφομένου ἐτησίου εἰσοδήματος κατ' οἰκογένειαν, προσδιώρισεν ὁ κ. Ρεδιάδης τὴν ἀναγραφομένην ἀντίστοιχον ἐπιβάρυνσιν ἐξ ἐμμέσων φόρων, ἧτις εἶναι πράγματι ἀρκετὰ σημαντικῆ.

Εἰσόδημα κατ' οἰκογένειαν ἐτήσιον εἰς δρχ.	Σύνολον ἐμμέσων φόρων	Συντελεστῆς
— 18.000	6.588	— 0,366
18.001 — 30.000	8.376	0,461 — 0,279
30.001 — 42.000	9.300	0,310 — 0,222
42.000 — 54.000	12.168	0,289 — 0,225
54.001 — 66.000	14.340	0,266 — 0,218

Διαπιστοῦται οὕτως ὅτι ὁ συντελεστῆς τῶν ἐμμέσων φόρων εἶναι φθίνων προοδευτικὸς, δυσανάλογος δηλαδὴ πρὸς τὴν εἰσφορικὴν ἰκανότητα τοῦ ἀτόμου. Ὅτι ἡ ἐπιβάρυνσις τῶν ἐμμέσων φόρων εἶναι βαρύτερη, φθάνουσα τὸν συντελεστὴν 35% διὰ τὰ μέχρι τοῦ ποσοῦ τῶν 18.000 εἰσοδήματα. Ὅτι ὁ συντελεστῆς ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν εἰσοδήματος ἐξελίσσεται ἀνωμάλως.

Πρὸς προσδιορισμὸν τῆς ἐξ ἀμέσων φόρων ἐπιβαρύνσεως, ὁ κ. Ρεδιάδης χρησιμοποιεῖ ἐπίσης «μέσους τύπους φορολογουμένων» καὶ φθάνει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ ἡ ἐπιβάρυνσις αὕτη εἶναι ἐξαιρετικὰ ὑπερβολικῆ, ἐφ' ὅσον δι' εἰσόδημα 200 χιλ. δρχ. ἔχομεν συντελεστὴν 19%, δι' εἰσόδημα 500 χιλ. συντελεστὴν 29%, δι' εἰσόδημα 1 ἑκατ. 38,9%, δι' εἰσόδημα δὲ 5 ἑκατ. 53,6%.

Ἀκολουθῶς ὁ συγγραφεὺς προβαίνει εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ γενικοῦ φορολογικοῦ συντελεστοῦ, τοῦ ἀπαρτιζομένου ἐκ τοῦ ἀθροίσματος τῶν συντελεστῶν τῶν ἐμμέσων φόρων καὶ τῶν ἀμέσων τοιοῦ-

των, φθάνει δὲ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ συντελεστὴς οὗτος δι' εἰσόδημα μέχρις 26.000 ἐτησίως ἀνέρχεται εἰς 45.5%, ἵνα ἀκολούθως κατέλθῃ εἰς 35%, διὰ τὰ ἀνέλθῃ ἐκ νέου εἰς 45% διὰ τὰ πέρα τοῦ ποσοῦ τῶν 500 χιλ. δραχμῶν εἰσοδήματα.

Τὰ συμπεράσματα εἰς τὰ ὁποῖα διὰ τῆς ἐρεύνης του ταύτης καταλήγει ὁ κ. Ρεδιάδης εἶναι ἐξαιρετικῆς σημασίας. Βλέπει κανεὶς πόσον τὰ ὑψηλὰ φορολογικὰ ποσοστὰ πιέζουν τὴν παραγωγὴν τῆς χώρας, ἐπαυξάνουν τὰς ἐκ τῶν φόρων διαφυγὰς, ἐπιτείνουν τὴν κρίσιν, καὶ χαλαρώνουν τὴν φορολογικὴν συνείδησιν τῶν πολιτῶν. Σήμερον δέ, ὅποτε ἤρχισε κρατοῦσα ἡ πολιτικὴ τῆς διὰ τῆς μειώσεως τῶν φόρων ἀναζωογονήσεως τῆς οἰκονομίας, ὡς ἡ πολιτικὴ αὕτη ἐφαρμόσθη ἐν Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, ἐπιβάλλεται καὶ παρ' ἡμῖν ἡ σημαντικὴ μείωσις τῶν φορολογικῶν συντελεστῶν, ἣτις θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα αὐξήσιν τῶν κρατικῶν ἐσόδων καὶ διευκόλυνσιν τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας. Τὰ παρ' ἡμῖν φορολογικὰ ποσοστὰ εἶναι τόσον ὑψηλὰ ὥστε, ἐὰν ταῦτα κατεβάλλοντο ἐν τῇ πραγματικότητι, ἡ ἑλληνικὴ οἰκονομία θὰ ἦτο καταδικασμένη εἰς διηνεκὴ πτωχείαν καὶ θὰ ἐστερεῖτο τῶν μέσων προόδου καὶ συναγωνισμοῦ.

Ἄγγ. Θ. Ἀγγελόπουλος

Π. Α. ΝΟΜΙΚΟΥ: Ἡ φορολογία τῶν Καθαρῶν Προσόδων. Ἑρμηνεία τῆς ἰσχυοῦσης νομοθεσίας. Τόμος τέταρτος. Δικονομία. Θεσσαλονίκη, 1934.

Ὁ οἰκονομικὸς ἔφορος κ. Π. Νομικός, συνεχίζων τὴν ἐρμηνεῖαν τῆς φορολογίας τῶν Καθαρῶν Προσόδων, μετὰ τὴν πρό τινος ἔκδοσιν τοῦ δευτέρου τόμου, τοῦ ἀναφερομένου εἰς τὴν Κατηγορίαν τῶν κινητῶν ἀξιῶν καὶ τῶν κερδῶν ἐξ ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, μᾶς παρουσίασε πρὸ ὀλίγων ἐβδομάδων τὸν τέταρτον τόμον, τὸν πραγματευόμενον τὰς δικονομικὰς διατάξεις τῆς Νομοθεσίας περὶ φορολογίας τῶν καθαρῶν προσόδων καὶ φορολογικῶν ἐν γένει δικαστηρίων, προτίθεται δὲ νὰ ὀλοκληρώσῃ τὴν ὅλην ἐρμηνεῖαν τῆς φορολογίας διὰ τοῦ ὑπὸ ἔκδοσιν τρίτου τόμου, τοῦ ἀναφερομένου εἰς τὴν ἐρμηνεῖαν τῆς νομοθεσίας περὶ φορολογίας κτηνοτροφικῶν ἐπιχειρήσεων, μισθωτῶν ὑπηρεσιῶν, καὶ συνολικῆς καθαρᾶς προσόδου.

Τὰ ζητήματα τὰ ἀφορῶντα τὴν διαδικασίαν βεβαιώσεως καὶ εἰσπράξεως εἶναι τὰ περισσότερον ἐνδιαφέροντα καὶ τὸν φορολογούμενον καὶ τὸ Κράτος. Τὸ ἀσυστηματοποίητον καὶ ἀτελὲς τῶν φορολογικῶν δικονομικῶν διατάξεων, ἡ βραδύτης περὶ τὴν ἀπονομὴν τῆς φορολογικῆς δικαιοσύνης, ἡ μὴ αὐστηρὰ τήρησις τῶν θεμελιωδῶν διαδικαστικῶν ἀρχῶν ἐπιδροῦν καὶ ἐπηρεάζουν τὴν διάπλασιν τοῦ χαρακτῆρος τῶν φορολογουμένων. Ἡ ἐντεῦθεν δημιουργουμένη διαδικασία μεταξὺ τῶν φορολογουμένων καὶ τοῦ Κράτους ἔχει ἐξ ἑτέρου καὶ δυσμενεῖς συνεπείας διὰ τὸ Δημόσιον Ταμεῖον, καθόσον, ἐκτὸς τῶν προκαλουμένων ὑψηλῶν ἐξόδων βεβαιώσεως καὶ εἰσπράξεως, προκαλεῖται, συνεπείᾳ τῆς βραδύτητος καὶ ἐνίοτε πλημμελοῦς ἐφαρμογῆς τῶν κειμένων διατάξεων, σημαντικὴ διαφυγὴ τοῦ δημοσίου ἐσόδου. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν στατιστικῶν προκύπτει ὅτι αἱ συνεπείαι ἐσφαλμένης βεβαιώ-

σεως ἐνεργούμεναι διαγραφαὶ φόρου ἀποτελοῦν κατὰ μέσον ὄρον τὰ 10—40 % τοῦ βεβαιουμένου κυρίου φόρου.

Ὁ κ. Νομικὸς εἰς τὸν τέταρτον τόμον τῆς ἐρμηνείας τῆς φορολογίας τῶν Καθαρῶν Προσόδων μᾶς δίδει μίαν συστηματικὴν καὶ ἐπιμελημένην ἐρμηνείαν πασῶν τῶν δικονομικῶν διατάξεων τῆς φορολογίας τῶν Καθαρῶν Προσόδων καὶ τῶν φορολογικῶν δικαστηρίων ἐν γένει. Ὁ συγγραφεὺς διαιρεῖ τὴν ἐργασίαν του εἰς τρία μέρη. Εἰς τὸ πρῶτον • παραθέτει τὰς δικονομικὰς διατάξεις τοῦ κώδικος Φ.Κ.Π., εἰς τὸ δεῦτερον τὴν νομοθεσίαν περὶ φορολογικῶν δικαστηρίων, καὶ εἰς τὸ τρίτον μέρος, τὸ ἀποτελοῦν τὸ κύριον μέρος τῆς ἐργασίας, τὴν ἐρμηνείαν. Τὸ τρίτον μέρος περιλαμβάνει δέκα ἕξ κεφάλαια, κατὰ τὴν ἐξῆς σειρᾶν: Α'. Εἰσαγωγή, Β'. Δηλώσεις, Γ'. Ἐξελεγκτικὴ ἀρχὴ τῆς βεβαιωτικῆς ἀρχῆς, Δ'. Φορολογικοὶ κατάλογοι, Ε'. Φορολογικαὶ διαφοραὶ, ΣΤ'. Φορολογικὰ δικαστήρια, Ζ'. Διαδικασία ἐπ' ἀκροατηρίου, Η'. Ἀποδείξεις καὶ ἀποδεικτικὰ μέσα, Θ'. Ἀπόφασις, Ι'. Βαθμὸς δικαιοδοσίας, ΙΑ'. Διαδικασία, ΙΒ'. Ἀποφάσεις δευτεροβαθμίων ἐπιτροπῶν, ΙΓ'. Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον, ΙΔ'. Αἴτησις ἀναθεωρήσεως, ΙΕ'. Ἀναίρεσις καὶ ΙΣΤ'. Βεβαίωσις τοῦ φόρου.

Διὰ νὰ κρίνη τις καὶ νὰ ἐκτιμῆσῃ παρόμοια ἔργα πρέπει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψει του τὴν κατάστασιν καὶ τὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας εὕρισκεται ὁ συγγραφεὺς ἐπιχειρῶν παρομοίαν ἐργασίαν. Ἡ συγκέντρωσις μόνον καὶ ἡ συστηματικὴ κατάταξις τοῦ ὕλικου τῆς νομολογίας ἀποτελεῖ σοβαρὰν καὶ κοπιώδη ἀπασχόλησιν εἰδικοῦ περὶ τὰ φορολογικὰ ζητήματα. Ἐὰν προσθέσωμεν τώρα ὅτι ἐκάστη εἰδικὴ περίπτωσις ἀκολουθεῖται ὑπὸ κριτικῆς τοῦ συγγραφέως, ὑπὸ εἰδικῆς παραπομπῆς εἰς συναφεῖς ἀποφάσεις ξένων δικαστηρίων, καὶ ὑπὸ πλήρους παραθέσεως τῶν τυχόν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος διαφορετικῶν γνωμῶν, καθίσταται ἐμφανὴς ἡ ἀξία καὶ ἡ χρησιμότης τῆς ἐργασίας ταύτης τοῦ κ. Νομικοῦ, ἡ ὁποία εἶναι ἀπαραίτητος διὰ πάντα φοροτεχνικὸν ὑπάλληλον, νομικόν, καὶ διὰ πάντα φορολογούμενον.

Εἶναι εὐχάριστον ὅτι ἐργασίαι τοιαύτης φύσεως προέρχονται ἀπὸ οἰκονομικοὺς ὑπαλλήλους καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ παρήγορον διαπίστωσιν ὅτι ὁ οἰκονομικὸς κλάδος ἐν τῷ συνόλῳ του διαλαμβάνει στελέχη πλήρους μορφώσεως καὶ δεδοκιμασμένης πείρας, ἡ κατάλληλος χρησιμοποίησις τῶν ὁποίων νὰ δύναται νὰ συντελέσῃ μεγάλως εἰς τὴν καλυτέραν λειτουργίαν τῆς φοροτεχνικῆς μας ὑπηρεσίας.

Ἄγγ. Θ. Ἀγγελόπουλος

Α. Ι. ΑΙΓΙΔΟΥ: Ἡ Ἑλλάς χωρὶς τοὺς πρόσφυγας. Ἀθῆναι, 1934.

Ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον ἐκυκλοφόρησεν ἐσχάτως μία περισπούδαστος μελέτη τοῦ ἐπὶ μακρὸν ἐν Κων/πόλει δημοσιογραφήσαντος κ. Α. Αἰγίδου. Ὁ κ. Α., ἀνατρέπων τὸν ἐν πολλοῖς κρατοῦντα ἰσχυρισμόν, τοῦ τί θὰ γίνῃ ἡ Ἑλλάς μὲ τὸ κῦμα τῶν προσφύγων τὸ ὁποῖον τὴν κατέκλυσε, διερευνᾷ ἀντιθέτως, τί θὰ ἐγένετο ἡ Ἑλλάς ἂν, μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν, δὲν εἶχε τοὺς πρόσφυγας. Καὶ διὰ μὲν τὸ δημοσιονομικὸν μέρος τῆς ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ταύτης ἐξετάσεως τοῦ ζη-

τήματος, ὁ κ. Α., ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων τῆς παρελθούσης δεκαετίας, ὑπολογίζει κατὰ τρόπον αὐστηρῶς συντηρητικὸν ὅτι, ἐντὸς πεντηκονταετίας, τὸ Κράτος θὰ εἰσπράξῃ ἐκ φόρων περὶ τὰ 10 δισεκ. περισσότερα τῶν ὧσων ἐδαπάνησεν ἢ μέλλει νὰ δαπανήσῃ, μὴ ὑπολογιζομένης τῆς εἰς τὸ Κράτος περιελθούσης ἀκινήτου περιουσίας τῶν ἀνταλλαγέντων μουσουλμάνων καὶ βουλγάρων. Πλὴν ὅμως τοῦ δημοσιονομικοῦ τούτου μέρους, ὁ κ. Α. ἐξετάζει λεπτομερῶς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει αὐστηρῶν δεδομένων τὰ ὠφελήματα ἅτινα ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία ἀπέκōμισεν ἐκ τῆς συνεργασίας τῶν προσφύγων (γεωργία, κτηνοτροφία, σηροτροφία, ἀλιεία, κηπουρικὴ, ἐμπόριον, βιοτεχνία, καὶ βιομηχανία).

Μολονότι, ὡς ὁ συγγραφεὺς ὁμολογεῖ, ἕκαστον τῶν ἐξεταζομένων κεφαλαίων τοῦ προσφυγικοῦ ζητήματος θὰ ἠδύνατο ν' ἀποτελέσῃ ἰδίαν μονογραφίαν, ὁ κ. Α. κατῶρθωσεν ἐντὸς τῶν 200 σελίδων τοῦ ἔργου του νὰ παράσῃ εἰς σκέψεις ἀδράς καὶ μὲ αὐστηρὰν καλλιέπειαν γενικὴν εἰκόνα τοῦ ὅλου ζητήματος, ἀνατρέπουσαν ἄρδην πλείστας ἐπὶ τούτου προλήψεις τῆς κοινῆς γνώμης.

Μ. Σταυρινὸς

Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Ἐταιρείας Διοικητικῶν Μελετῶν. Τόμος Ι. 1932-33. Ἀθῆναι, 1934, σελ. 276.

Μέχρι πρὸ εἰκοσιπενταετίας περίπου δὲν ἀνευρίσκει τις κέντρα διοικητικῶν μελετῶν, συνεστημένα ἐν Ἑλλάδι, σοβαρῶς λειτουργοῦντα ὑπὸ οἰανδήποτε μορφήν (Συλλόγων, Ἐταιρειῶν, Ἰνστιτούτων, Πανεπιστημιακῶν Φροντιστηρίων), ἐν οἷς νὰ παρακολουθῆται ἡ ἐξέλιξις τῶν διοικητικῶν ἐπιστημῶν καὶ νὰ ἐπιχειρῆται διὰ διαφόρων μέσων ἢ συμφώνως πρὸς τὰ ἐπιστημονικὰ δεδομένα καὶ τὰ πορίσματα τῆς πείρας συμμόρφωσις τῆς διοικητικῆς πολιτικῆς τοῦ Κράτους. Ἐκτοτε μέχρι σήμερον θὰ ἠδύνατό τις νὰ σημειώσῃ δύο: Τὴν Ἐταιρείαν τῶν Κοινωνικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν καὶ τὴν Ἐνωσιν τῶν Δήμων καὶ Κοινοτήτων τῆς Ἑλλάδος. Πλὴν ὅμως οἱ σκοποὶ τῆς πρώτης, εὐρύτατα γενικοί, ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν ἔρευναν οὐ μόνον τῶν ζητημάτων τῆς διοικητικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς διοικητικῆς πολιτικῆς, ἀλλὰ γενικώτατα εἰς τὴν μελέτην ὅλων τῶν κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν. Ἀντιθέτως εἰς ἐκ τῶν σκοπῶν τῆς Ἐνώσεως τῶν Δήμων καὶ Κοινοτήτων, ἐκεῖνος περὶ τῆς λειτουργίας ἐν αὐτῇ ὑπηρεσίας μελετῶν διοικητικῶν, δικαστικῶν, καὶ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, ἀποβλέπει οὐχὶ γενικῶς εἰς τὴν μελέτην τῶν διοικητικῶν ζητημάτων, ἀλλὰ εἰδικώτατα ἐκείνων ἅτινα ἀνάγονται εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ὀργανώσεως καὶ τῆς λειτουργίας τῶν ὀργανισμῶν τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως. Εἰδικώτερον δὲ μάλιστα, λόγῳ τοῦ γενικωτέρου σκοποῦ τοῦ Κεντρικοῦ Γραφείου τῆς Ἐνώσεως ταύτης, καὶ ἡ ὑπηρεσία αὕτη τείνει βαθμηδὸν ν' ἀποκλείσῃ καὶ τῶν ζητημάτων τοῦ ἀνωτέρου κλάδου τοῦ Διοικητικοῦ Δικαίου τὴν θεωρητικὴν ἔρευναν, περιοριζομένη ὀλίγον κατ' ὀλίγον μόνον εἰς τὴν ἔρευναν τὴν γενομένην ἐκ τῆς πρακτικῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Δικαίου περὶ τῶν δήμων καὶ τῶν κοινοτήτων ἐν Ἑλλάδι.

Ἡ ἔλλειψις ὡς ἐκ τούτου εἰδικοῦ κέντρου μελετῶν εἰδικῶς τοῦ διοικητικοῦ δικαίου καὶ τῶν διοικητικῶν ἐπιστημῶν καθόλου, ἀσχολουμένου εἴτε περὶ τὴν θεωρίαν αὐτῶν, εἴτε εἰς τὴν ἔμπρακτον ἐφαρμογὴν τῶν, εἴτε τέλος περὶ τὴν σχέσιν αὐτῶν πρὸς τοὺς λοιποὺς κλάδους τῆς καθόλου ἐπιστήμης τοῦ Δημοσίου Δικαίου, ὁ πόθος ἀφ' ἑτέρου ὅπως ἀποκτήσουν ὅλοι, εἰ δυνατόν, οἱ ἐν Ἑλλάδι περὶ τὰ διοικητικὰ ἀσχολούμενοι, ἰδίᾳ δὲ οἱ νεώτεροι, βῆμα πρὸς ἔκθεσιν καὶ ὑποστήριξιν τῶν ἐπὶ διαφόρων θεμάτων ἐρευνῶν καὶ ἀπόψεων τῶν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καθίσταται εὐχερῆς καὶ ἡ τῶν ἐπιστημονικῶν τούτων πορισμάτων ὑπ' ἄλλων ἐπιστημόνων ἀντίκρουσις, ἤγαγε πλείστους νέους ἐπιστήμονας εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἰδρύσεως εἰδικῆς ἐπιστημονικῆς ὀργανώσεως, ἀνεξαρτήτου πάσης προηγουμένης τοιαύτης, πρὸς ἐπιδίωξιν τῶν ἀνωτέρω σκοπῶν.

Οὕτω κατ' Ἰούνιον τοῦ 1932 ἔτους ἰδρύθη ἡ Ἑταιρεία Διοικητικῶν Μελετῶν, σκοπὸς τῆς ὁποίας ἐτάχθη «ἡ ἐνίσχυσις τῶν διοικητικῶν σπουδῶν ἐν Ἑλλάδι, ἡ ἔρευνα καὶ ἡ παρακολούθησις τῶν διοικητικῶν ζητημάτων».

Τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τῆς διοικήσεως καὶ τῶν μελῶν τῆς ἐστράφη καὶ πρὸς τὴν ὀργάνωσιν εἰδικῶν συγκεντρώσεων, αἵτινες ἔλαβον χώραν ἀνελλιπῶς ἐκάστην ἐβδομάδα καὶ καθ' ἃς ἐγένοντο δημόσιαι διαλέξεις, ἀνεγνώσθησαν ἀνακοινώσεις καὶ συνεζητήθησαν καὶ ἄλλα ἐνδιαφέροντα θέματα τῆς κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο προόδου τῆς διοικητικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀσκηθείσης διοικητικῆς πολιτικῆς.

Αἱ δὲ ἀνακοινώσεις, αἱ διαλέξεις, καὶ αἱ λοιπαὶ συζητήσεις—δέον νὰ ἐξαρθῇ ἰδιαιτέρως ἐνταῦθα τὸ γεγονός—δὲν ὑπῆρξαν σχετικαὶ πρὸς ὠρισμένον κλάδον τοῦ Διοικητικοῦ Δικαίου, ὡς ἐκ τούτου δὲ κατωρθῶθη, ἴσως καὶ λόγῳ τῆς συγκροτήσεως τῶν πρώτων στελεχῶν τῆς Ἑταιρείας, νὰ μὴ καταστῇ μονομερῆς ἐν τῇ ἐφαρμογῇ ὁ σκοπὸς τῆς Ἑταιρείας. Ἀντιθέτως ἀφεώρων αὐταὶ θέματα ἐνδιαφέροντα ἐξ ἴσου ὅλους τοὺς κλάδους τοῦ Διοικητικοῦ Δικαίου. Ἐκ παραλλήλου δὲ καὶ πέρα τῆς δογματικῆς ἐρεύνης τῶν ὡς ἄνω θεμάτων, ἡ Ἑταιρεία ἔδειξεν ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ τρέχον δεύτερον ἔτος αὐτῆς θὰ καταστῇ πολὺ ζωηρότερον, διὰ τὰ ζητήματα τὰ σχετικὰ πρὸς τὴν ἱστορίαν τῶν Ἑλληνικῶν Πόλεων, τὸν κλάδον τοῦτον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Νομικῆς Ἐπιστήμης ὅστις εἶναι τελείως ἄγνωστος εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀντιθέτως πρὸς τὰς χώρας τῆς Δύσεως, ἔνθα λειτουργοῦσιν Ἰνστιτούτα τῆς Ἱστορίας τῶν Πόλεων.

Ἐκ παραλλήλου δέ, τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἑταιρείας ἐστράφη καὶ πρὸς τὴν συστηματικὴν βιβλιοκρισίαν ὅλων τῶν ἑλληνικῶν συγγραμμάτων, ὅσα ἐνδιαφέρουσιν αὐτὴν, γενομένων συχνότατα βιβλιοκριτικῶν συζητήσεων κατὰ τὰς συγκεντρώσεις τῶν μελῶν τῆς. Διὰ νὰ προκαλῆται δ' εὐρύτερον τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἐπιστημονικοῦ κοινοῦ καὶ ἡ κριτικὴ ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἑταιρείας καὶ νὰ καθίσταται σὺν τῷ χρόνῳ ἔντυπον τὸ ἀρχεῖον τῶν μελετῶν αὐτῆς, τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἀπεφάσισεν ὅπως, μετὰ τὴν λήψιν ἐκάστου ἔτους, δημοσιεύωνται εἰς περιοδικὴν ἔκδοσιν ἐτησίαν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίς», ὅλαι αἱ ἀνακοινώσεις ἢ διαλέξεις καὶ αἱ σπουδαιότεραι βιβλιοκριτικαὶ ἐκθέσεις τῶν κ. κ. ἐταίρων. Οὕτως εἰς τὸν ἐκδοθέντα πρῶτον τόμον

περιλαμβάνονται, αἱ διαλέξεις καὶ ἀνακοινώσεις τῶν μελῶν τῆς Ἑταιρείας, ἔχουσαι, κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ἀνακοινώσεως, ὡς ἐξῆς :

I. Διαλέξεις

Σ. Παπαφράγκου : Σύγχρονοι ἀντιλήψεις περὶ Διοικητικοῦ Δικαίου καὶ Διοικητικῆς Δικαιοσύνης.

Δ. Βεζανῆ : Ἡ διοικητικὴ μας ὀργάνωσις.

II. Ἀνακοινώσεις.

Θ. Τσάτσου : Περί ἀνάγκαστικῆς ἐκτελέσεως κατὰ τοῦ Δημοσίου, τῶν Δήμων καὶ τῶν Κοινοτήτων. Α. Βρέκοσι. Τὰ Ἑλληνικὰ Κοινὰ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων. Δ. Βεζανῆ. Αἱ περὶ Κράτους καὶ διοικήσεως ἰδέαι τοῦ Otto Mayer. Θ. Τσάτσου. Ἀναθεώρησις τοῦ ἄρθρου 107 τοῦ Συντάγματος. Φ. Βεγλερῆ. Ἡ συμμόρφωσις τῆς Διοικήσεως πρὸς τὰς ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Π. Δερτιλῆ. Ἡ δημοσιονομικὴ δράσις τῶν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Κράτους δρώντων εἰδικῶν ταμείων καὶ αὐτοδιοικουμένων ὀργανισμῶν. Δ. Καρβελά. Ἐπὶ τῆς λειτουργίας τῶν διοικητικῶν πράξεων. Α. Βρέκοσι. Ὁ περὶ τῶν πρωτείων ἀγῶν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων καὶ ἔθνικῶν μητροπόλεων τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων. Δ. Βεζανῆ. Ἐπὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ ἄρθρου 89 τοῦ Συντάγματος. Μ. Στασινοπούλου. Περί ἀνακλήσεως τῶν διοικητικῶν πράξεων. Α. Ἀγγελοπούλου. Τὸ πρόβλημα τῆς κατανομῆς τῆς φορολογικῆς ἐξουσίας μεταξὺ Κράτους καὶ ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως. Θ. Τσάτσου. Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ ἄρθρου 2 τοῦ κώδικος τῆς νομοθεσίας περὶ Δήμων καὶ Κοινοτήτων. Δ. Βεζανῆ. Ἐπὶ τῆς νομιμότητος τοῦ Διατάγματος τῆς 7ης Μαΐου 1933 περὶ ἀποσπάσεως συνοικισμῶν ἀπὸ τῶν δήμων Ἀθηναίων καὶ Πειραιῶς καὶ ἀνακηρύξεώς των εἰς ἰδίαν κοινότητα.

A. Βρέκοσις

Βιβλιογραφία

I. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

Γ. Δ. Δασκαλάκη: Ἡ θεωρία τῶν οἰκονομικῶν κρίσεων.
Ἀθῆναι, 1934.

Δ. Δανιηλίδου: Ἡ νεοελληνικὴ κοινωνία καὶ οἰκονομία.
Ἀθῆναι, 1934.

Erken, Hans: Die Lohntheorien der Cambridge —
Schule Köln am Rhein, 1933.

Muller, Albert: Notes d'économie politique. 1:
Production, répartition, problèmes sociaux. 2 éd. Paris, 1923.

Atkins, Willard Earl, and Arthur Wub-
nig: Our economic World. New York, 1934.

Beard, Charles Austin: The nature of the so-
cial sciences, in relation to objectives of instruction. New York,
1934.

Gouhier, Henri: La jeunesse d'Auguste Comte et la
formation du positivisme. T. 1. Paris, 1933.

Cousin, Louis: Catéchisme d'économie sociale et po-
litique. Paris, 1933.

Douglas, Paul Howard: The theory of wages.
New York, Macmillan, 1934.

Romier, Lucien: Si le capitalisme disparaissait. Pa-
ris, Hachette, 1933.

Pinloche, A: Fourier et le socialisme. Paris, Alcan, 1933.

II. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Μ. Νοταρᾶ: Ἡ ἀγροτικὴ ἀποκατάστασις τῶν προσφύγων
1934.

Δ. Χατζηγιάννη: Εἰσηγητικὴ ἔκθεσις ἐπὶ τοῦ νομοσχεδίου
περὶ Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων. 1934.

Ἀνωτάτου Οἰκονομικοῦ Συμβουλίου: Περὶ τοῦ ἐν-
δεδειγμένου ἢ μὴ τῆς ἀνεγέρσεως σιταποθηκῶν (Silos) ἐν
τῇ Ἐλευθέρᾳ Ζώνῃ Πειραιῶς. 1934.

Γ. Κυριακοῦ: Ἡ Γεωργικὴ Πολιτικὴ τοῦ Κράτους. Ἔκδ.
Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 1934.

Μπ. Ἀλιβιζάτου : Τὸ πρόβλημα τῆς ἀγροτικῆς πίστεως ἀπὸ διεθνoῦς καὶ βαλκανικῆς ἀπόψεως. Ἀθῆναι, 1934.

Ἄντ. Μπερνάρη : Κατευθύνσεις μιᾶς νέας ῥιζοσπαστικῆς οἰκονομικῆς καὶ πιστωτικῆς πολιτικῆς. Ἀθῆναι, 1934.

Μ. Τζανίδου : Ἡ καπνικὴ μας ὀργάνωσις. Ἀθῆναι, 1934.

Woytinsky, Wladimir : L'économie mondiale au début de l'année 1934. Paris, 1934.

Marshall, F. J. C. The science of communication and transport. London, 1934.

Hönnicke, Erich : Maßnahmen zur Überwindung der deutschen Agrarkrise, Leipzig, 1933.

L'agriculture dans l'évolution de la crise mondiale. Paris, Alcan, 1933.

III. ΝΟΜΙΣΜΑ - ΠΙΣΤΙΣ

Α. Κυρκιλίτση : Αἱ Τράπεζαι ἐν Ἑλλάδι. Ἀθῆναι, 1934.

Ι. Κουτσοχέρα : Ἡ διεθνῆς νομισματικὴ κατάστασις τῶν τελευταίων ἐτῶν.

Durbin, E. F. M. : Socialist credit policy. London, 1934.

Frietsch, Carl Olaf : Das Wesen der Geldpolitik. Helsingfors, 1931 :

Garis, Roy L. : Principles of money and credit, New York, Macmillan, 1934.

Hirst, Francis Wrigley : Money ; gold, silver, and paper. New York, 1934.

Nöll v. d. Nahmer, Robert : Der volkswirtschaftliche Kreditfonds. Berlin, 1934.

White, Amber Blanco : The nationalisation of banking. London, 1934.

IV. ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

Σ. Λοβέρβου : Εἰσηγητικὴ ἔκθεσις ἐπὶ τοῦ Προϋπολογισμοῦ 1934—35, μετὰ σχετικῶν πινάκων.

Ι. Καρᾶ-Α. Ἀγγελοπούλου : Ἡ φορολογία τοῦ οἰνοπνεύματος ἐν Ἑλλάδι. Ἀθῆναι, 1934.

Κ. Βερροιοπούλου : Ἐκθεσις ἐπὶ τῶν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Κράτους 1934—35.

- Π. Δερτιλή : Ἡ δημοσιονομικὴ δράσις τῶν ἐκτὸς τοῦ Προϋπολογισμοῦ ἐιδικῶν ταμείων καὶ αὐτοδιοικουμένων ὀργανισμῶν.
- Π. Ρεδιάδη : Διερεύνησις τοῦ φορολογικοῦ συστήματος τῆς Ἑλλάδος. Ὁ φορολογικὸς συντελεστὴς καὶ ἡ φοροπίεσις κατὰ μέγεθος εἰσοδήματος. Ἀθῆναι, 1934.
- Κ. Ι. Ἀγγελοπούλου : Παρατηρήσεις ἐπὶ σχεδίων τινῶν μονοπωλίας καπνοῦ καὶ ἐθνικοποιήσεως καπνικῆς βιομηχανίας. Ἀθῆναι, 1934.
- Ἀχ. Μάντζαρη : Τὰ καπνά μας. Μονοπώλιον ; Ἐλευθέρα βιομηχανία ; Ἀθῆναι, 1934.

Antonucci, A. : La liquidation financière de la guerre et la reconstruction en Europe centrale. Paris, Giard, 1933.

Isay, Ernst : Internationales Finanzrecht. Stuttgart 1934.

Stefani, Alberto de : Manuale di finanza. Bologna, 1932.

Goetzeler, Richard : Die rationalen Grundlagen des Steuerstrafrechts. Stuttgart, 1934.

Taylor, E. Miles, and Charles L. Lawton : General financial knowledge. London, 1934.

Martin, Germain : Les problèmes actuels des finances publiques en France. Paris, 1933.

Gräfe, Heinrich — Karl : Zur Problematik des Ausserordentlichen Budgets. 1933.

V. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

Marsili Libelli, Mario : Statistica e scienze sociali. Milano, 1933.

Schwartz, Hubert : Das deutsche Reichs — Verhältniswahlrecht im Lichte der Statistik. Köln 1933.

Richardson, G. H. : An introduction to statistical analysis. New York, 1934.

Ritala, A. M. : Zur Berechnung des statistischen mittleren Fehlers (Standard error). 1933.

Walker, Helen Mary : Mathematics essential for elementary statistics. New York, 1934.

VI. ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Βουρνάζου Κων. Συναλλαγμα καὶ συναλλαγματικὸν δίκαιον, Ἀθῆναι. 1934.

G a r i s, R o y L. : Principles of money and credit. New York, 1934.

T ö n d u r y, H a n s : Wesen und Aufgabe der modernen Betriebswirtschaftslehre. Bern, 1933.

R a s c h, A l b e r t : Gold und Konjunktur in der Jahresbilanz der privaten Unternehmung. Münster i W., 1933.

W e s t, J u l i u s H. : Industrielle Kosten — Berechnung. Stuttgart 1933.

A b t, T h é o d o r e : Augmentez vos bénéfices par la recherche des économies. Colmar, 1934.

H a t h e y e r, E r n s t : Gewinnprobleme. Wien, 1934.

M a k i n, F. B r a d s h a w : Overhead costs in theory and practice. London, 1934.

F a y a r d, J e a n : Dialogue sur l'argent. Paris, 1932.

C l o q u e t t e, L u d o v i c : Le nouveau statut monétaire international. Bruxelles, 1934.

G r e g o r y, T. E. : Währungs politik. Paris, 1934.

VII. ΔΙΑΦΟΡΑ

Ἐταιρείας Διοικητικῶν μελετῶν : Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίς. Τόμος Α' 1932—33. Ἀθῆναι, 1934.

Π. Κανελλοπούλου : Ὁ ἄνθρωπος καὶ αἱ κοινωνικαὶ ἀντιθέσεις. Ἀθῆναι 1934.

Θ. Ἀνδρεάδου. Κρητικὴ Πολιτικὴ Δικονομία, τεύχος Α'. Ἡράκλειον 1934.

Θεμ. Τσάτσου. Περὶ ἀναγκαστικῆς ἐκτελέσεως κατὰ τοῦ Δημοσίου, τῶν Δήμων, καὶ τῶν Κοινοτήτων, Ἀθῆναι 1934.

B o l z a n o, B e r n a r d : Paradoxien in der Politik. Münster, 1934.

F o r e m a n, C l a r k : The new internationalism. New York, 1934.

H o r r a b i n, J. F. An atlas of current affairs. London, 1934.

S c h m i t t, C a r l : Über die drei Arten des rechtswissenschaftlichen Denkens, Hamburg, 1934.

Βιβλιοκρισία

LIONEL ROBBINS, καθηγητοῦ τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας τοῦ Πανεπιστημίου Λονδίνου. THE GREAT DEPRESSION, MAC MILLAN & CO, London, 1934.

Τὸ ἔτος 1931 ἀποτελεῖ σημαντικὸν σταθμὸν εἰς τὴν ἔρευναν τῆς σχέσεως ἣτις ὑπάρχει μεταξύ παραγωγῆς, διανομῆς καὶ οἰκονομικῶν διακυμάνσεων, διότι, κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ ὁ Friedrich von Hayek, πρῶην διευθυντῆς τῆς Konjunkturforschung τῆς Βιέννης καὶ νῦν καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Λονδίου, ἔφερον εἰς τὴν δημοσιότητα τὸ ἔργον του «Prices and Production» καὶ ἔδωκε δι' αὐτοῦ νέας ὠθήσεις εἰς τὴν περαιτέρω ἔρευναν τοῦ ζωτικοῦ τούτου διὰ τὸν πολιτισμὸν μας προβλήματος. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἀνωτέρω συγγράμματος τοῦ Hayek αἱ συζητήσεις ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν Keynes, Irving Fisher καὶ ἄλλων περιορίζοντο μόνον εἰς τὴν θεωρητικὴν σφαῖραν, μὴ ὑπαρχόντων στατιστικῶν στοιχείων ἀναγκαίων διὰ τὴν ἐμπειρικὴν ἀνάλυσιν τοῦ θέματος.

Τὴν ἔλλειψιν αὐτὴν ἀκριβῶς ἔρχεται νὰ συμπληρώσῃ ὁ Robbins. Οὗτος, ὀρμώμενος ἐκ τῆς θεωρίας τοῦ Hayek, ἐξετάζει τὰ αἷτια τῆς παγκοσμίου κρίσεως καὶ τὸ πῶς αὕτη διεμορφώθη, καταλήγει δὲ εἰς συμπεράσματα καὶ ὑποδείξεις ἀποσκοπούσας τὴν εἰς τὸ μέλλον πρόληψιν τῆς ἐπαναλήψεως μιᾶς τοιαύτης τραγικῆς καταστάσεως, ἣ ὁποία βαρέως ἔπληξε καὶ πλήττει τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἣτις θὰ βαρύνῃ πολλὰς ἀκόμη γενεάς.

Κατὰ τὸν Hayek, ἡ κρίσις εἶναι ἐπακολούθημα τῆς τεχνητῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος, προερχομένης ἐκ τοῦ πιστωτικοῦ πληθωρισμοῦ τῶν Τραπεζῶν. Ὁ τοιαύτης δὲ φύσεως πληθωρισμὸς φέρει, κατὰ φυσικὴν συνέπειαν, αὔξησιν παραγωγικότητος εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις εἰδῶν κεφαλαίου, μὲ τὴν διαφορὰν ὅμως ὅτι ἡ αὔξησις αὕτη δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐθελουσίας ἀποταμιεύσεως τῆς κοινωνίας. Ὡς ἐκ τούτου οἱ καταναλωταί, οἵτινες ἐξ ἄλλου εἶναι ὁ συνάλληλος ὄρος «συντελεσταί τῆς παραγωγῆς», μόλις ἀρχίζουν νὰ λαμβάνουν μεγαλύτερα εἰσοδήματα ἐκ τῆς συμβολῆς των εἰς τὴν ηὔξησιν αὐτὴν παραγωγὴν εἰδῶν κεφαλαίου, δὲν τηροῦν τὴν ἀναλογίαν μεταξὺ καταναλώσεως καὶ ἀποταμιεύσεως τὴν ὁποίαν ἐπιβάλλει ἡ πιστωτικὴ πολιτικὴ τῶν Τραπεζῶν, ἀλλ' ἀκολουθοῦν τὴν ἀναλογίαν ἣτις προὔπηρχε τοῦ πληθωρισμοῦ.

Τὸ σημεῖον αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τῆς θεωρίας τοῦ Hayek, τὴν ὁποίαν ἀναφέρομεν ἐδῶ μόνον, διότι εἶναι ἡ βᾶσις τοῦ συγγράμματος, τοῦ ὁποίου ζητοῦμεν νὰ κάμωμεν μίαν κριτικὴν. Νομίζομεν ἀκόμη ὅτι θὰ ἦτο σκόπιμον νὰ διασαφηνίσωμεν τί ἀκριβῶς ἐννοεῖ ὁ

Hayek με την φράσιν «ἀναλογία μεταξύ ἀποταμιεύσεως καὶ καταναλώσεως». Ἐὰς ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς μιᾶς χώρας, ὀρώμενοι πλέον ὡς καταναλωτικὴ δύναμις, καταναλίσκουν ἐκ τοῦ εἰσοδήματός των τὰ 70% καὶ ἀποταμιεύουν τὰ 30%. Καὶ ἄς ὑποθέσωμεν ἀκόμη ὅτι ἡ οἰκονομία εὐρίσκεται εἰς τελείαν ἰσορροπίαν, δηλαδή ὅτι ἡ ἀναλογία αὐτῆ τοῦ 30% τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἀρκεῖ διὰ τὴν ἀντικατάστασιν τῶν πεπαλαιωμένων μηχανῶν, οἰκιῶν κλπ. καὶ ὅτι αὐξάνουν τὰ μέσα παραγωγῆς ἄρμονικῶς μετὰ τὴν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τὰς αὐξανόμενας ἀνάγκας τοῦ προοδεύοντος λαοῦ. Ἐὰν λοιπόν, τώρα, εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν τῆς ἰσορροπίας ἀρχίσουν αἱ Τράπεζαι, ἀντὶ νὰ εἶναι μεσάζοντες τοῦ ἐμπορίου, νὰ θέλουν νὰ λάβουν πρωτοβουλίαν ἡγήτορος εἰς τὴν οἰκονομίαν καὶ νὰ δημιουργοῦν πιστώσεις καθ' ὑπέρβασιν τοῦ συνόλου τῆς ἀποταμιεύσεως, θὰ συντείνουν εἰς μίαν νέαν δυναμικὴν κίνησιν.

Ἡ κίνησις αὐτὴ εἶναι ἡ γνωστὴ οἰκονομικὴ δραστηριότης. Οἱ βιομηχανοὶ, βλέποντες τὴν ἐπέκτασιν τοῦ πεδίου δράσεως, τὸ ὁποῖον δυνατὸν νὰ εἶναι ἀποτέλεσμα μιᾶς πτώσεως τοῦ ἐπιτοκίου ἀπὸ 7% εἰς 6%, φέρ' εἰπεῖν, προκαλοῦσι τὴν πρὸς τὰ ἄνω κίνησιν τῶν συντελεστῶν, διὰ τῆς ἀπονομῆς ἠϋξημένων τιμῶν. Ἐπεκτείνονται ὁμῶς οὐχὶ εἰς τὴν παραγωγὴν εἰδῶν καταναλώσεως, ἀλλὰ εἰς τὴν δημιουργίαν γενικῶς οἰκονομικωτέρων μεθόδων παραγωγῆς, ἥτοι ἀναπτύσσεται ἡ «πλέον ἔμμεσος μέθοδος», ὡς τὴν ἀποκαλεῖ ὁ Böhm - Bawerk. Ἀλλὰ τὸ νέον ἠϋξημένον εἰσόδημα τῶν συντελεστῶν δὲν διατίθεται μετὰ καταναλώσεως καὶ ἀποταμιεύσεως μετὰ τὴν νέαν ἀναλογίαν, τὴν ὁποίαν ἔθεσαν αἱ Τράπεζαι ὡς ἐκ τοῦ γενομένου πληθωρισμοῦ, δηλαδή δὲν καταναλίσκουν, ἐπὶ παραδείγματι, τὰ 60% διὰ νὰ ἀποταμιευθοῦν τὰ 40%, πού ἀπαιτεῖται μετὰ τὴν ἔμμεσωτέραν μέθοδον, ἀλλὰ ἀκολουθοῦν τὴν παλαιάν σχέσιν 70 πρὸς 30. (Διὰ πλείονα ἐπὶ τῆς θεωρίας τῶν κρίσεων ἴδε PRICES AND PRODUCTION, κεφάλαιον III).

Τὰ ἀνωτέρω ἀκριβῶς ἀποτελοῦν τὴν βάσιν ἐκ τῆς ὁποίας ἀπορρέουν τὰ ὑπὸ τοῦ ROBBINS ἐν τῷ ὑπὸ κρίσιν συγγράμματι αὐτοῦ διαλαμβανόμενα. Αἱ βιομηχανοὶ εἰδῶν καταναλώσεως, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζοντο μειονεκτοῦσαι, ὡς ἐκ τῆς ὑψωτικῆς τάσεως τῶν ἐξόδων παραγωγῆς, εὐρίσκονται, μετὰ τὴν διανομὴν τοῦ προϊόντος τῶν βιομηχανικῶν εἰδῶν κεφαλαίου εἰς τοὺς συντελεστάς τῆς παραγωγῆς, εἰς πλεονεκτικὴν θέσιν ἔναντι τῶν παραγωγῶν εἰδῶν κεφαλαίου. Διὰ νὰ ἀποφευχθῇ ἡ κρίσις εἰς τὰς βιομηχανίας ταύτας αἱ Τράπεζαι ἐξακολουθοῦν νὰ παρέχουν μακροπρόθεσμα δάνεια, οὕτω δὲ ἡ δραστηριότης εἶναι γενικὴ, ἕως ὅτου φθάσει πλέον ἢ στιγμὴ κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ Τράπεζαι ἀδυνατοῦν νὰ ἐξακολουθήσουν τὴν παροχὴν πιστώσεων καὶ ζητοῦν παντὶ τρόπῳ νὰ εἰσπράξουν τὰ ὀφειλόμενα εἰς αὐτούς, ὁπότε καὶ ἡ κρίσις εἶναι ἀναπόφευκτος.

Δὲν δύναται, ἔλλείψει χώρου, νὰ γίνῃ ἐκτενεστέρα ἡ ἀνάπτυξις τῆς θεωρίας αὐτῆς, ἥτις ἀληθῶς τὰ μέγιστα συνέβαλεν εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν κυκλικῶν φαινομένων. Παρεθέσαμεν μόνον ἓν γενικαῖς γραμμαῖς τὰ κύρια αὐτῆς σημεῖα, διότι ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν ὁ Robbins ἐξηγεῖ τὰ αἷτια τῆς κρίσεως. Ἐν βλέμμα εἰς τοὺς ἐν τῷ ἔργῳ στατιστικoὺς πίνακας πιστοποιεῖ τὴν ὑπαρξίν πληθωριστικῆς κινήσεως

κατὰ τὰ μεταπολεμικά ἔτη εἰς τὰ Κράτη ἐκεῖνα ἄτινα πρῶτα ἤρχισαν νὰ ὑποφέρουν ἐκ τῆς κρίσεως. Οἱ δεῖκται βιομηχανικῆς παραγωγῆς καὶ παροχῆς δανείων εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας κατὰ τὴν περίοδον 1926—1930 εἶναι ἀπόδειξις τῆς ὑπάρξεως πληθωρισμοῦ. Ἀφ' ἑτέρου τὸ σταθερὸν τοῦ τιμαρίθμου χονδρικῆς πωλήσεως δὲν ἀποδεικνύει τὸ ἀντίθετον, διότι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην αἱ συνεχεῖς πληθωρικαὶ ἐνέσεις δὲν ἐπέτρεψαν φυσιολογικὴν πτώσιν τοῦ τιμαρίθμου, ἥτις θὰ προήρχετο ἐκ τῶν οἰκονομικωτέρων μεθόδων παραγωγῆς, ἀλλὰ ἐκράτησαν αὐτὸν εἰς πολὺ ὑψηλότερον τοῦ πραγματικοῦ ἐπίπεδον.

Εἰς τὴν Γερμανίαν ἀπὸ τοῦ 1927 ἡ νέα εἰσροὴ ἀμερικανικῶν κεφαλαίων δημιουργεῖ ἐπίσης πληθωρισμόν, τὸν ὁποῖον βλέπομεν εἰς ὅλας τὰς φάσεις τῆς οἰκονομίας, κυρίως ὅμως εἰς τὰς βιομηχανίας μέσων παραγωγῆς.

Τὸ αὐτὸ φαινόμενον παρατηρεῖται εἰς ὅλας τὰς οἰκονομικῶς ἀνεπτυγμένας χώρας. Ὁ ὑπερδανεισμός καὶ ἡ ὑπερπαραγωγή μερικῶν βιομηχανικῶν καὶ γεωργικῶν εἰδῶν, ὡς καὶ ἡ ἄφρων πολιτικὴ τῶν Τραπεζῶν ἐπεδεινῶσαν τὴν ἀνισοσταθμίαν, ἥτις, κατὰ τὸν Robbins, πηγάζει ἀπὸ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον καὶ ἀπὸ τὰς μεγάλας ἀναλώσεις κεφαλαίου, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο τότε χάριν τοῦ πολέμου.

Εἰς τὸ κεφάλαιον τὰ «αἷτια τοῦ ἀντιπληθωρισμοῦ» ἐξετάζει ὁ συγγραφεὺς τοὺς πολιτικούς καὶ οἰκονομικούς παράγοντας οἱ ὁποῖοι κατεπίεσαν τὴν διεθνή οἰκονομίαν ἀπὸ τοῦ 1930 καὶ ἐντεῦθεν, ὑπὸ μορφὴν κρατικῶν παρεμβασμῶν καὶ προστατευτικῶν μέτρων, ἔνεκα τῶν ὁποίων ἡ περίοδος τῆς ὑφέσεως, ἀντὶ νὰ εἶναι βραχεῖα, διήρκεσεν ἄνω τῶν τριῶν ἐτῶν, μὲ ἐξολοθρευτικὰ ἀποτελέσματα διὰ τὴν βιομηχανίαν. Τὸ ὅτι δὲ πάντα σχεδὸν τὰ ληφθέντα μέτρα ἦσαν ἀντίθετα διὰ τὴν πραγματικὴν ἀνάρρωσιν ἐμφαίνεται καὶ ἐξ ἄλλων καὶ ἐκ τοῦ διαγέλωτος τοῦ Προέδρου Χούβερ, ζητοῦντος ἀπὸ τοὺς βιομηχάνους τὴν μὴ ἐλάττωσιν τῶν μισθῶν. Ἡ ἔλλειψις ἐλαστικότητος κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ὑφέσεως ἐπέτεινε τὸν χρόνον διαρκείας τῆς κρίσεως, φαίνεται δὲ τοῦτο σαφῶς ἐὰν ἐξετάσωμεν τὸν δείκτην εἰδῶν καταναλώσεως, τὸν ὁποῖον συνέταξεν ἡ Harvard School of Business καὶ ὁ ὁποῖος περιλαμβάνεται εἰς τὸ μνημονευόμενον κεφάλαιον. Εἰς τὸν δείκτην αὐτὸν βλέπομεν ὅτι, παρ' ὄλην τὴν πτώσιν τοῦ δείκτου βιομηχανικῆς παραγωγῆς μέχρι τοῦ 1931 ἡ κατανάλωσις, βαίνει αὐξανομένη μόνον δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1932 παρουσιάζεται πτώσις τις ἐν σχέσει πρὸς τὸ προηγούμενον ἔτος. Πάντως ἡ κατανάλωσις κατὰ τὸ 1932 καὶ τὸ 1933 ἀκόμη, εἶναι ποσοτικῶς μεγαλυτέρα ἀπὸ τὰ πρὸ τῆς κρίσεως ἔτη. Μὲ ἄλλους λόγους αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ ζήτησις διὰ τὰ εἶδη καταναλώσεως ἦτο μεγαλυτέρα ἀπ' ὅ,τι ὤφειλε νὰ εἶναι ἐν σχέσει πρὸς τὴν ζήτησιν εἰδῶν κεφαλαίου. Ὁ μαρασμός δηλαδὴ τῶν βιομηχανικῶν ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι οἱ συντελεσταὶ δὲν διετίθεντο ἐν ὀρθῇ ἀναλογίᾳ μετὰ τὴν βιομηχανίαν, μέσων παραγωγῆς, καὶ εἰδῶν καταναλώσεως. Τοῦτο, κατὰ τὸν Robbins, δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς κρίσεως, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ Schumpeter, ἀλλὰ μία ἀπὸ τὰς αἰτίας αὐτῆς, ἐφ' ὅσον καὶ αἱ νέαι ἀποταμιεύσεις τῆς κοινωνίας, ἀντὶ νὰ σχηματίσουν τὴν νέαν ζήτησιν διὰ τὰ εἶδη κεφαλαίου διετίθεντο χάριν τῶν μισθοδοτούμενων καὶ τῶν εἰσοδηματιῶν, οὕτως ὥστε, ὅταν ἦλθε ἡ ὥρα τῆς περικοπῆς τῶν ἐξό-

δων, αἱ ἐνοχλήσεις ἦσαν μεγαλύτεραι ἢ ἂν εἶχε γίνει ἡ περικοπὴ αὐτὴ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς κρίσεως. Καθὼς λέγει καὶ ὁ Robbins, «ἡ κατανάλωσις ἐγένετο εἰς βάρος τοῦ κεφαλαίου».

Ἄφοῦ ἐξήτασε λεπτομερῶς ὁ συγγραφεὺς τὴν περίοδον τῆς ὑφέσεως, καταλήγει εἰς μερικὰ συμπεράσματα διὰ τὸν καλῦτερον δυνατὸν τρόπον τῆς ἀνορθώσεως καὶ σταθεροποιήσεως τῆς οἰκονομίας.

Ὁ κύριος συντελεστὴς εἶναι κατ' αὐτόν, ἡ ἀποκατάστασις τῆς διεθνοῦς ἐμπιστοσύνης. Διὰ νὰ ἐπέλθῃ ἡ ζητουμένη αὐτὴ ψυχολογικὴ κατάστασις, ἐπιβάλλονται, κατὰ τὸν συγγραφέα τὰ κάτωθι μέτρα:

α) Ἡ σταθεροποίησις τῆς ἐξωτερικῆς ἀξίας τῶν νομισμάτων
β) Ἡ ὑψωσις τῶν τιμῶν, ὅχι βεβαίως εἰς ὠρισμένον τι ἐπίπεδον, εἰς ἀρκετὸν ὅμως βαθμὸν διὰ νὰ ἐπέλθῃ νέα ἰσοσταθμία.

γ) Ἐπάνοδος ἀργότερον, εἰς τὴν χρυσοῦν βάσιν, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα μᾶλλον τῆς Γαλλικῆς σταθεροποιήσεως, διὰ νὰ μὴ ὑπερτιμηθῶσι τὰ νομίσματα, ὡς ἐγένετο ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸ 1925, ὁπότε ὑπερετιμήθη ἡ λίρα κατὰ τὸ 1/10 τῆς πραγματικῆς τῆς ἀξίας.

Εἶναι ἐπίσης ἀπαραίτητος, κατ' αὐτόν, ἡ ἀποκατάστασις τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου καὶ τῆς διεθνοῦς κινήσεως κεφαλαίων. Διὰ ν' ἀποφευχθοῦν δὲ οἱ πληθωρισμοὶ πρέπει αἱ Τράπεζαι νὰ αὐξομειώσουν τὴν πιστωτικὴν τῶν κυκλοφορίαν ἐν σχέσει μὲ τὴν εἰσροὴν καὶ ἐκροὴν τοῦ συναλλάγματος καὶ ἐν σχέσει μὲ τὴν κίνησιν τῆς παραγωγῆς χρυσοῦ.

Ὡσαύτως ὑποστηρίζεται ὅτι, διὰ ν' ἀποφευχθοῦν αἱ ὑφέσεις, ὀφείλομεν ν' ἀποτρέπωμεν τὰς ἐπιδόσεις, εἰς τοῦτο δὲ δύνανται νὰ μᾶς διευκολύνουν τὰ χρηματιστήρια ἀξιῶν τῶν ὁποίων οἱ δείκται εἶναι εὐπαθεῖς εἰς τὰς τάσεις αὐτὰς τῶν διακυμάνσεων, ὁπότε καὶ αἱ Τράπεζαι, διὰ καταλλήλου ἐνεργείας, δύνανται ν' ἀποτρέψουν τὰς ἐξαιρετικὰς ἐκείνας δραστηριότητας τῆς ἀγορᾶς χρήματος, ὡς ἦτο ἡ κίνησις τοῦ χρηματιστηρίου Νέας Ὑόρκης κατὰ τὸ 1929.

Ὁ συγγραφεὺς κατακρίνει τοὺς κρατικοὺς παρεμβατισμοὺς καὶ τὴν ὑπαρξιν ὅλων ἐκείνων τῶν προσκομμάτων ὡς τὰ καρτέλ, τὰ μονοπώλια, τὰ ἀντιοικονομικὰ παραγωγικὰ ἔργα, καὶ τὴν ἔλλειψιν ἐλαστικότητος τῶν μισθῶν, διότι θεωρεῖ τὰ προσκόμματα ταῦτα ὡς ἀνακόποντα τὴν πραγματικὴν ἰσορροπίαν τῆς οἰκονομίας.

Τέλος πιστεύει, ὡς ἐπίστευον καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ οἰκονομολόγοι, ὅτι εἰς τὴν τέχνην τῆς ζωῆς ὁ μόνος ἀρμόδιος διὰ νὰ κρίνῃ τὸ ὠφέλιμον ἢ μὴ τῶν διαφόρων μέσων πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τῆς παραγωγῆς εἶναι ὁ καταναλωτής. Δὲν ἐπανέρχεται μὲν εἰς τὰ κοινωνικὰ διδάγματα τοῦ J. S. Mill, ἀλλὰ παραδέχεται ὅτι, ἐὰν πρόκειται νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὴν ὁδὸν τοῦ ἀντιοικονομικοῦ παρεμβατισμοῦ, τὰ τραγικὰ γεγονότα τῆς Αὐστρίας, ὁ ὄλεθρος τῆς Ἀμερικῆς, αἱ βάρβαροι δικτατορίαι θὰ εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μελλούσης οἰκονομίας, ἥτις θὰ μᾶς φέρῃ εἰς οἰκονομικὸν χάος, τὶς οἶδε δὲ ἐὰν δὲν καταστραφῇ καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ πολιτισμὸς μας.

* * *

Ὁ Καθηγητὴς Robbins ἐπηρεάζεται ψυχολογικῶς ἀπὸ τὸ Ἀγγλικὸν πλαίσιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐξετάζει τὸ ὑπὸ κρίσιν θέμα. Ὀφείλομεν μάλιστα νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι, ἀνεξαρτήτως τοῦ φιλελευθερι-

σμοῦ τὸν ὁποῖον ἀσπάζεται, ὁ Ἀγγλικὴ βιομηχανικὴ παντοκρατορία καὶ ἡ πρὸς τὰς ἀποικίας σχέσις τῆς εἶναι δι' αὐτὸν καὶ πάντα Ἀγγλον μία ἀδιανέμητος μείζων πρότασις, ὡς λέγουσι οἱ ἐπιστημολόγοι, ἡ ὁποία τίθεται ὡς λογικὸν πρόσκομμα εἰς τὴν κατανόησιν εἰδικῶν τινῶν ξένων προβλημάτων. Τὸ νὰ κατακρίνη τις οἰκονομικοὺς θεσμούς, ὡς τὸ Βραζιλιανὸν Ἰνστιτούτον Καφέ ἢ τὸν ἰδικὸν μας Αὐτόνομον Σταφιδικὸν Ὄργανισμόν, ὡς ἀντιθέτους πρὸς τὴν ἰδανικὴν οἰκονομίαν, δὲν εἶναι ἀκατόρθωτον, ἀλλὰ δὲν λύει τὸ οἰκονομικὸν πρόβλημα τῶν χωρῶν ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι παράγουν ἕν ἢ δύο προϊόντα καὶ μάλιστα οὐχὶ μονοπωλιακῶς ὡς ἄλλοτε.

Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι δὲν παραδεχόμεθα τὴν ἀνάλυσιν τοῦ καθηγητοῦ Robbins ὡς ὀρθὴν· τὸναντίον πιστεύομεν ὅτι μόνον ὅταν οἱ λαοὶ ἐννοήσουν τὴν σημασίαν τοῦ πραγματικοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας θὰ ἐπιτευχθῆ εὐκόλως ἡ εἰρηνικὴ πρόοδος τῆς ἀνθρωπότητος. Νομίζομεν μόνον ὅτι τὰ ἐπαναστατικὰ διὰ τὴν οἰκονομίαν ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου, ὡς ἡ ἐκβιομηχάνισις τῶν μικρῶν κρατῶν, εἶναι γεγονότα δυσκόλως ἐπιδεχόμενα ἄρνησιν. Καὶ ὡς ἐκ τούτου ὀφείλομεν νὰ λάβωμεν τὴν νέαν αὐτὴν κατάστασιν ὡς μίαν νέαν βάσιν συζητήσεως. Naί μὲν τὰ διδάγματα τοῦ οἰκονομικοῦ φιλελευθερισμοῦ δὲν ἐπιδέχονται ἀρνήσεις, ἀλλὰ ὑπὸ τὰς νέας μεταπολεμικὰς συνθήκας ἡ μακρὰ καὶ κοπιώδης ὁδὸς τῆς νομισματικῆς σταθεροποιήσεως καὶ πιθανὸν αὐτοῦ τοῦ ἀντιπληθωρισμοῦ θὰ δυνηθῆ ποτε νὰ φέρῃ τὴν διεθνή οἰκονομίαν εἰς μίαν ὑγιεστέραν καὶ δικαιότεραν τῆς σημερινῆς βάσιν.

Φ. Σ. Μεσσηνέζης

ΑΠ. Ι. ΑΝΔΡΕΟΥ: Ἡ ἐξωτερικὴ ἐμπορικὴ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος 1830—1933 (Μετὰ συντόμου ἐπισκοπήσεως τῆς ἱστορικῆς ἐξελιξέως τῆς διεθνοῦς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καὶ τῆς δράσεως τῆς Κ. Τ. Ε. ἐπὶ ταύτης). Ἀθῆναι, 1933.

Εἰς μίαν χώραν μὲ τὴν ἰδιότυπον οἰκονομικὴν σύνθεσιν καὶ τὴν εἰδικὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῆς Ἑλλάδος δὲν θὰ ἔπρεπεν ἀσφαλῶς νὰ ὑπαρξῆ ἄλλος κύκλος ζητημάτων, ὁ ὁποῖος νὰ ἐλκύη ζωηρότερον τὸ ἐνδιαφέρον ὄχι μόνον τῶν περὶ τὰς οἰκονομικὰς ἐπιστήμας καὶ τῶν περὶ τὴν πολιτικὴν ἀσχολουμένων, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς κοινῆς γνώμης ὀλοκλήρου. Καὶ ἐν τούτοις μέχρι πρὸ τριῶν ἀκόμη ἐτῶν μὲ τὰ ζητήματα αὐτὰ δὲν ἠσχολεῖτο παρὰ ἕνα στενώτατος κύκλος εἰδικῶν, μετρομένων εἰς τὰ δάκτυλα τῆς μιᾶς χειρός, ἡ δημοσίᾳ μάλιστα ἔκφρασις τῶν γνώμων τῶν ὁποίων ἦτο γεγονὸς τόσον σπάνιον ὥστε νὰ ἔχη κανεὶς τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ σημασία τῆς μελέτης τῶν θεμάτων τούτων εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶχε παραγνωρισθῆ ἐντελῶς. Καὶ μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς παγκοσμίου οἰκονομικῆς κρίσεως ἔπρεπε νὰ ἐπέλθῃ ἡ ἀπομάκρυνσις τῆς Μεγάλης Βρετανίας ἀπὸ τὴν χρυσοῦν βάσιν, διὰ νὰ πέσῃ ἡ πέτρα ἐκείνη εἰς τὰ λιμνάζοντα ἑλληνικὰ νερά, ἡ ὁποία μᾶς ἔκαμε ὄλους νὰ προσέξωμεν ὅτι διὰ τὸν Τόπον εἶχε ὄχι βασικὴν, ὄχι θεμελιώδη, ἀλλὰ ζωτικὴν σημασίαν. Οὕτως, ὁ προσανατολισμός, πρῶτον,

καὶ ἔπειτα ἡ τεχνικὴ τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς, τὴν ὁποῖαν θὰ ὤφειλε νὰ ἀκολουθήσῃ ἡ Ἑλλάς ἐν μέσῳ τῆς πρωτοφανοῦς αὐτῆς καταιγίδος, τῆς μαστιζούσης τὸν κόσμον ὀλοκλήρον ἀπὸ πενταετίας ἤδη συνεχῶς, ἤρχισαν νὰ ἀπασχολοῦν μὲ ἀνησυχίαν καὶ ἐπιμονὴν τόσον τὸν κόσμον τῶν συμφερόντων ὅσον καὶ τοὺς ἐπιστήμονας, εἰς τὰς ἐπαγγελματικὰς ὀργανώσεις, εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ σωματεῖα, καὶ κυρίως εἰς τὸν Τύπον, τὸν ἡμερήσιον καὶ περιοδικόν. Τὰ ζητήματα ὁμως ἐξητάζοντο κατὰ τρόπον μεμονωμένον, τεμαχισμένον, περιορισμένον, ἀναλόγως τοῦ συμφέροντος ἢ τοῦ εἰδικοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ μελετῶντος αὐτά. Ἡ μελέτη προήγετο, ἀλλὰ διὰ τὰ ἐπὶ μέρους ἔλειπε μία γενικὴ συνθετικὴ ἐργασία, ἓνα πλαίσιον ἀπαραίτητον, χωρὶς τὸ ὁποῖον εἶναι δύσκολος ἡ συστηματικὴ καὶ ἀποτελεσματικὴ καλλιέργεια ἐνὸς εἰδικοῦ κλάδου τῆς ἐπιστήμης ἀπὸ τοὺς νέους ἐπιστήμονας, πού αἰσθάνονται ἐνδιαφέρον δι' αὐτόν. Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἐργασίαν μᾶς ἔδωκε μὲ τὸ βιβλίον τοῦ ὁ κ. Ἀπόστολος Ι. Ἀνδρέου, ἐν ἀπὸ τὰ πολυτιμότερα στέλεχη τοῦ Ἀνωτάτου Οἰκονομικοῦ Συμβουλίου.

Πρόκειται περὶ ὀγκώδους τόμου 550 σελίδων, ὁ ὁποῖος διαιρεῖται εἰς πέντε μέρη. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος—τὸ θεωρητικόν—ἀναλύονται οἱ σκοποὶ καὶ οἱ τρόποι τῆς ἀσκήσεως τῆς ἐξωτερικῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς ἐν γένει. Εἰς τὸ δεύτερον μέρος ἐκτίθεται ἡ γενικὴ ἐξέλιξις τῆς διεθνοῦς ἐξωτερικῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἱστορικῆς περιόδου τῶν νεωτέρων χρόνων μέχρι καὶ μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον, περιλαμβανομένων καὶ τῶν προσπαθειῶν τῶν ἀναπτυχθεισῶν ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς Κ.Τ.Ε. Εἰς τὸ αὐτὸ μέρος περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἱστορία τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν περίοδον 183ῶ—1914, ἐνῶ ἡ κατὰ καὶ μετὰ τὸν πόλεμον ἀσκηθεῖσα περιγράφεται εἰς τὸ τρίτον μέρος τοῦ βιβλίου. Τὸ τέταρτον—τὸ καὶ ἐκτενέστερον—εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς ὑφῆς καὶ τῶν τάσεων τοῦ ἐξωτερικοῦ μας ἐμπορίου καὶ τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἰσχύοντος συμβατικοῦ καθεστῶτος, ἐνῶ τὸ πέμπτον ἐπιφυλάσσεται εἰς τὰ κατὰ τὴν τελευταίαν παγκόσμιον κρίσιν καὶ τὴν κατ' αὐτῆς ἀντίδρασιν τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας καὶ ἐξωτερικῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς.

Ἡ προσπάθεια ἦτο τεραστία· καὶ ἐν τούτοις ὁ σκοπὸς τὸν ὁποῖον ἔθεσεν εἰς ἑαυτὸν ὁ συγγραφεὺς ἐπετεύχθη κατὰ τὸν θαυμαστότερον τρόπον. Καὶ μόνη ἡ παράταξις—ἔστω καὶ ἀσύνδετος—τῶν στοιχείων, διὰ τὴν συλλογὴν τῶν ὁποίων ὁ κ. Ἀνδρέου ἀφιέρωσε βεβαίως ἐν σημαντικὸν μέρος τῆς ζωῆς του, θὰ ἤρκει νὰ ἀποτελέσῃ μίαν πλήρη ἐγκυκλοπαιδεῖαν τῆς ἑλληνικῆς ἐξωτερικῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου μας ἐν γένει. Ὅλος ὁμως αὐτὸς ὁ πλοῦτος τῶν στοιχείων—μέσα εἰς τὸν ὁποῖον ἄλλος ἐπιστήμων, στερούμενος καὶ τῆς ἀμέσου πείρας, ἦν, ἐκτὸς τῶν ἐπιστημονικῶν του ἐφοδίων ἔχει καὶ ἐκ τῆς δημοσιοῦπαλληλικῆς του σταδιοδρομίας ὁ κ. Ἀνδρέου, θὰ εἶχεν ἴσως χαθῆ—συνηρθρῶθη εἰς ἓν ἐνιαῖον σύνολον, μὲ συνοχὴν καὶ συνέπειαν, αἱ ὁποῖαι εἰς παρομοίους ὀγκῶδεις ἐργασίας δὲν εἶναι κοιναί. Ἡ πληρότης τοῦ βιβλίου εἶναι τόση ὥστε νὰ ἱκανοποιῇ τοῦτο κάθε ἐρώτημα πού θὰ ἔθετε κανεὶς εἰς ἑαυτὸν ἐν σχέσει ὄχι μόνον μὲ τὴν ἐμπορικὴν πολιτικὴν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν γένει ἱστορικὴν ἐξέλιξιν ὡς καὶ τὰς θεμελιώδεις ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι διέπουν τοὺς

διαφόρους τρόπους τῆς ἀσκήσεως αὐτῆς. Ἡ σαφήνεια τῆς διατυπώσεως, ἀφ' ἑτέρου, καθιστᾷ τὸ σύγγραμμα προσιτὸν εἰς πάντας, ἐνῶ αἱ ἐν αὐτῷ διαπιστούμεναι ἀπόψεις εἶναι ἀξίαι ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἀπὸ ὅσους ὄσοι, λόγῳ τῆς θέσεως ἢ τῆς ἐπιρροῆς των, συμβάλλουν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς ποῦ ἀκολουθεῖ ὁ Τόπος.

Ἄφ' ἑτέρου πληθὺς πινάκων (ἀναγομένων εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπορίου καὶ τὴν ἐν γένει ἑλληνικὴν οἰκονομίαν, τὰς συμβατικὰς δασμολογικὰς σταθεροποιήσεις, τὰς αὐτονόμους ἀξομειώσεις τῶν διαφορῶν κλάσεων τοῦ ἑλληνικοῦ δασμολογίου κ.τ.λ.), ὧν οἱ πλείστοι καθηρτίσθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ συγγραφέως, μὲ ἐργασίαν ἐπίμοχθον, καθιστᾷ τὸ βιβλίον ἀληθινὸν ὁδηγὸν εἰς τὸ ἔργον των, ὄχι μόνον τῶν ειδικῶν ἐπιστημόνων, ἀλλὰ καὶ ὄλων τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἐμπορικὴν πολιτικὴν. Ἐν γένει κάθε σελὶς τοῦ βιβλίου μαρτυρεῖ διὰ τὸν μόχθον, τὴν ἐπιμέλειαν, τὴν βαθεῖαν γνῶσιν τοῦ θέματος, τὴν ἀκρίβειαν τῆς παρατηρήσεως, καὶ τὸ βάσιμον τῶν ὑποδείξεων τοῦ συγγραφέως. Δι' ὃ καὶ παρὰ τὴν ἰδιαιτέραν σοβαρότητα ποῦ παρουσίασαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὠρισμένα ἐργασίαι εἰς τὸν κύκλον τῶν οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν εἶναι ἀμφίβολον ἂν κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον ἐγράφη εἰς τὴν Ἑλλάδα βιβλίον πληροῦν μεγαλύτερον κενὸν ἀπὸ αὐτὸ ποῦ ἐπλήρωσε τὸ βιβλίον τοῦ κ. Α. Ἀνδρέου.

Βεβαίως ἀντιρήσεις θὰ ἤμποροῦσε νὰ ἔχη κανεὶς τόσον ὡς πρὸς τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον τίθενται ὠρισμένα ζητήματα εἰς τὸ βιβλίον, ὅσον καὶ ὡς πρὸς ὠρισμένας κρίσεις τοῦ συγγραφέως ἐπὶ τῆς ἀπὸ τοῦ 1931 ὄντως καὶ ἐντεῦθεν ἀκολουθηθείσης πολιτικῆς, ἀκόμη δὲ καὶ ὡς πρὸς τινὰς χαρακτηρισμοὺς ἐνίων συμβατικῶν διατάξεων τῶν τελευταίων συμφωνιῶν ἀνταλλαγῆς. Ἄλλ' εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς πρόκειται περὶ θεωρητικῶν ἀντιγνωμιῶν ἢ περὶ προσωπικῆς ἐκτιμῆσεως ὠρισμένων μέτρων, αἱ ὁποῖαι οὐδεμίαν ἀσφαλῶς σχέσιν ἔχουν μὲ τὴν ἀξίαν τοῦ βιβλίου, οὐδὲ μὲ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς προσπαθείας τοῦ συγγραφέως. Καθ' ἡμᾶς, τὸ μέγα μειονέκτημα τοῦ βιβλίου εἶναι τὸ σχοινοτενὲς αὐτοῦ. Πράγματι, ὁ κ. Ἀνδρέου, λυπηθεὶς νὰ θυσιάσῃ ἓνα μέρος τοῦ πολυτιμοτάτου ἀναμφισβητήτως κατὰ τὰ ἄλλα ὕλικου, τὸ ὁποῖον μετὰ τόσου κόπου συνήθροισε, ἐπεβάρυνε τὸ βιβλίον του μὲ φόρτον λεπτομερειῶν, αἱ ὁποῖαι, κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦλάχιστον τοῦ γράφοντος, δὲν ἦσαν ἀπαραίτητα εἰς ἓν γενικὸν βιβλίον, τὸ ὁποῖον πρῶτιστον σκοπὸν εἶχε νὰ δώσῃ μίαν ἀκριβῆ εἰκόνα τῆς καθ' ὅλου ἐξωτερικῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς τοῦ Τόπου. Ἄφ' ἑτέρου ἠσυχολήθη ὁ κ. Ἀνδρέου διεξοδικῶς καὶ μὲ θέματα, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται ἐκτὸς τοῦ πλαισίου τῆς ἐξωτερικῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς, καίπερ ἐφαπτόμενα ἐνίοτε αὐτῆς ὡς πρὸς τινὰ σημεία. Θίγονται π. χ. ζητήματα ἐσωτερικῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς μὴ ἔχοντα ἄμεσον σχέσιν μὲ τὸ κύριον ἀντικείμενον τοῦ βιβλίου ἢ ἀναλύονται συμβάσεις πολυμερεῖς, ὡς ἢ τοῦ ὀπίου ἢ ἢ περὶ τῆς ἰσότητος τῶν ἰθαγενῶν καὶ ἀλλοδαπῶν ἐργατῶν εἰς ζητήματα ἀποζημιώσεως τῶν ἀτυχημάτων ἐργασίας κτλ. Ταῦτα πάντα ἐνδέχεται νὰ ἔχουν βεβαίως τὴν χρησιμότητά των, ἀλλὰ ἐπισκοτιζοῦν εἰς τὸν ἀναγνώστην τὰς γενικὰς γραμμάς τοῦ βιβλίου, τὸ

ὁποῖον οὕτως, ἀντὶ νὰ ἀναγνωσθῇ ὁλόκληρον, ἀφίεται εἰς τὴν βιβλιοθήκην διὰ νὰ χρησιμοποιηθῇ εἰς ἐκάστην εἰδικὴν περίπτωσιν.

Ἐὰν ὅμως ὁ κ. Ἀνδρέου προὔτιμησε νὰ θυσιάσῃ ἓνα μέρος τοῦ ἐνδιαφέροντος ποῦ παρέχει τὸ βιβλίον του, τὸ ἔκαμε προφανῶς διὰ νὰ ἐπαυξήσῃ ἔτι μᾶλλον τὴν χρησιμότητά του ὑπὲρ ἐκείνων ποῦ ἔχουν πραγματικὴν ἀνάγκην αὐτοῦ. Διότι τὸ βιβλίον του, παρὰ τὴν συνοχὴν ἢ ὁποῖα, ὡς ἐτονίσθη ἤδη, διέπει τὰ μέρη αὐτοῦ, ἀποτελεῖ καὶ σύνολον εἰδικῶν μονογραφιῶν ἐπὶ ἐνὸς ἐκάστου σχεδὸν θέματος τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς μας χωριστά, ὥστε νὰ δύναται, χωρὶς ὑπερβολὴν, νὰ λεχθῇ ὅτι θὰ ἀποτελέσῃ τὴν ἀφετηρίαν κάθε σοβαρᾶς καὶ συστηματικῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐργασίας ἢ ὁποῖα γίνεται πρὸς ἐπεξεργασίαν τῶν θεμάτων αὐτῶν. Ὅλοι λοιπὸν οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὴν ἐμπορικὴν πολιτικὴν δὲν ἤμποροῦν παρὰ εἰλικρινέστατα νὰ τοῦ ὀφείλουν χάριτας διὰ τὴν ὑπηρεσίαν ποῦ τοὺς παρέσχε.

Ν. Ι. Χατζηβασιλείου

ΑΝΔΡ. ΚΥΡΚΙΛΙΤΣΗ. «Αἱ Τράπεζαι ἐν Ἑλλάδι». Ἀθῆναι 1934.

Ἐπὶ τὸν ἀνωτέρω τίτλον ἐξεδόθη μελέτη, ἐλκύνουσα ἐξαιρετικῶς τὴν προσοχὴν, περὶ ἧς ἐπιβάλλεται νὰ γίνῃ εἰδικὴ μνεία.

Ὅσοι ἐζήσαμεν μέγα μέρος τῆς ἱστορίας τῶν Ἑλληνικῶν Τραπεζῶν, τοῦ θαύματος ὅπερ ἐπετέλεσαν αὐταὶ ἐν τῇ Χώρα, καὶ τῆς κατ' ἐξοχὴν, δι' αὐτῶν, ἐκδηλώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορικοῦ δαιμονίου, δυνάμεθα μόνοι νὰ μαρτυρήσωμεν περὶ τῆς ἀπογοητεύσεως τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐργαζομένων εἰδικῶν, διὰ τὴν ἔλλειψιν ἀρτίας μελέτης, ἱκανῆς ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ περιγράψῃ τὴν ἀλήθειαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐξετάσῃ κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον τὸ ζήτημα.

Ἡ δρᾶσις τῆς ἑλληνικῆς Τραπεζῆς δὲν δύναται εὐχερῶς νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν τραπεζιτικὴν δρᾶσιν τῶν μεγάλων Χωρῶν. Παρ' αὐταῖς αἱ σχετικαὶ συναλλαγαὶ διεξήχθησαν, σχεδὸν πάντοτε, ἐν μείῳ κεριβάλλοντος ἐλευθέρως διαπαιδαγωγηθέντος καὶ ὑπεβοήθησαν καλῶς ὠργανωμένους κλάδους τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ἐπάλαισαν, βεβαίως, ἀρχικῶς, διὰ νὰ ἐπιβληθῶσι καὶ ἔσχον ἀναντιρρήτως συχνάκις τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀντιμετωπίσωσι πολιτικὰς ἀνωμαλίας, τὸν μέγαν τοῦτον ἐχθρὸν τοῦ χρηματιστικοῦ ἐμπορίου. Προσεκτικός, ὅμως, παρατηρητής, πλαισιῶν τὸν 19ον αἰῶνα, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐνεφανίσθη ἡ Ἑλληνικὴ Τράπεζα, θὰ βεβαιώσῃ ὅτι διὰ ταύτην δὲν ἐγεννήθη ἀρχικῶς μόνον ζήτημα ἀπλῆς ἐπιβολῆς ἢ μόνον ζήτημα ἀντιμετωπίσεως πολιτικῶν ἀνωμαλιῶν. Γεννηθεῖσα ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων ἅτινα ἐπεσώρευσεν αἰῶνων ὁλοκλήρων δουλεία καὶ ἀνδρωθεῖσα ἐν μέσῳ περιβάλλοντος παρ' ᾧ αἱ λέξεις «οἰκονομικὴ ὀργάνωσις» ἦσαν τελείως ἄγνωστοι, ἐφύσησε τὴν ζείδωρον πνοὴν τῆς ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἐκείνων καὶ ὑψώσεν ὑπερηφάνως τὴν σημαίαν τῆς ἐθνικῆς Πίστεως, ἀποβλέψασα μὲ τόλμην εἰς μόνην τὴν ἰδιοφυΐαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ Ἑλληνοῦ. Καὶ ἐν τούτῳ ἀκριβῶς ἔγκειται ἡ διαφορὰ μεταξὺ ἀλλοδαπῶν καὶ Ἑλλήνων τραπεζιτῶν, οἱ τελευταῖοι τῶν ὁποίων εἶχον νὰ ἀντιμε-

τωπίσωσιν, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, πελατεῖαν ἀδιαπαιδαγώγητον καὶ νὰ στηριχθῶσι, κατὰ τὸ πλεῖστον, εἰς ἔγγυήσεις ἠθικὰς μόνον καὶ διαφευγούσας τὸ πλαίσιον τῆς τραπεζικῶς ἐννοουμένης ἀσφαλείας.

Ἡ Ἑλληνικὴ Τράπεζα ἠνδρώθη ἀπολαύουσα, κατὰ κανόνα, τῆς ἀμερίστου ἐμπιστοσύνης, ἀλλὰ καὶ τοῦ βαθέος σεβασμοῦ τῶν ἐκάστοτε Κυβερνητῶν τῆς Χώρας καὶ ἡ ἀνεξαρτησία αὕτη, διατηρηθεῖσα σχεδὸν μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, ὑπῆρξεν εἰς τῶν κυριωτέρων συντελεστῶν τῆς ἐθνικῆς ἐπιτυχίας καὶ τῆς εὐημερίας τοῦ ἰδιώτου.

Σήμερον ἡ Ἑλληνικὴ Τράπεζα, ἀκολουθοῦσα κατ' ἀνάγκην τὸν μοιραῖον δρόμον ὃν διήνοιξαν ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ παγκόσμιος κρίσις, ἀφ' ἑτέρου δέ, ἐνίοτε, ἡ πολιτικὴ ἀψυχολογήτων μέτρων, δείγματα ἀμφοτέρων τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ ἔργου τοῦ παγκοσμίου πολέμου, ἀγωνίζεται τὸν σκληρὸν ἀγῶνα εἰς ὃν ἀπεδύθη ἡ μᾶζα τῶν οἰκονομικῶν ἰδίᾳ ὀργανισμῶν, ἀλλὰ καὶ πᾶν ἄτομον, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων. Καὶ τὴν ἀντοχὴν ἣν ἐπέδειξεν ἡ Τράπεζα εἰς τὴν χώραν μας θὰ κρίνη ὡς θαυμαστής πᾶς ἀμερόληπτος κριτής. ἂν σκεφθῆ πόσον λεπτὸς εἶναι ὁ τραπεζικὸς ὀργανισμὸς καὶ πόσον λεπτὰ τὰ σχοινία ἐξ ὧν οὗτος ἤρτηται.

Εἶναι ἴσως ἄπορον, οὐχὶ ὁμως καὶ δυσεξηγήτητον διὰ τὴν ψυχροσύνησιν τοῦ νεοέλληνοσ πῶσ τοιοῦτοσ καὶ τοσοῦτοσ ὄγκοσ ἐργασίας ἐν Ἑλλάδι δὲν εἶχεν εὐρεῖ πρὸσ περιγραφὴν τοῦ τὴν κατάλληλον γραφίδα τοῦ ὕμνητοῦ, ἀλλὰ μόνον ἀνεπαρκῆ τὴν μίλην τοῦ Ἐπιστήμονοσ, ἐξετάζοντοσ καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Τράπεζαν ὡσ ἀπλοῦν τμῆμα τοῦ οἰκονομικοῦ πεδίοῦ τῆσ Χώρασ. Καὶ ἦτο καιρὸσ νὰ ἐμφανισθῆ ὁ δεξιὸσ κάλαμοσ, ὁ ὁποῖοσ θὰ ἀνελάμβανε τὸ ἔργον τοῦτο, καὶ τὸ πόνημα τὸ ὁποῖον θὰ περιέκλειεν εἰσ τὰσ σελίδασ τοῦ τὴν δρᾶσιν τοῦ βασικοῦ τούτοῦ κλάδοῦ τῆσ οἰκονομικῆσ Ἑλλάδοσ.

Ἡ δρᾶσισ αὕτη εὔρεν ἐν τῇ γραφίδι τοῦ νεαροῦ συγγραφέωσ τὸν «ὕμνητὴν» οὔτινοσ εἶχεν ἀνάγκην. Εὐτυχῶσ, ὁ κ. Κυρκιλίτσησ δὲν ἀνήκει εἰσ τὴν τάξιν τῶν οἰκονομικῶσ φιλολογούντων καὶ ἡ ἀξία τοῦ ἔργου τοῦ δὲν στηρίζεται εἰσ τὴν εὐστροφον περιγραφικότητα ἐνίων ξένων ἐπιστημόνων, τὸ χιουμοριστικὸν ὕφοσ τῶν ὁποίων, προσαρμοζόμενον εἰσ τὰσ σημερινὰσ ἀντιλήψεισ, ἤρχισε δημιουργοῦν Σχολήν. Εἶναι ὁ Ἐπιστήμων ὁ ἀρυόμενοσ τὰ ἐπιχειρήματά τοῦ ἐκ τῆσ ἀπαριθμήσεωσ γεγονότων, τῆσ μεθοδικῆσ παρατάξεωσ εὐγλώττων ἀριθμῶν, καὶ τῆσ βαθείασ, ὅσον καὶ ἐπιτυχοῦσ παρατηρήσεωσ, ὁ συγγραφεὺσ ὁ ἐπιδεικνύων τὸ ὕλικόν τοῦ ἐν ἀρτία ταξινομήσει, πρῶμα οὐχὶ σύνηθεσ, δυστυχῶσ, παρ' ἡμῖν.

Ἐν Ἑλλάδι τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται σύγγραμμα τοῦ εἰδικοῦ τούτοῦ περιεχομένου, μὴ ἀφῖνον πλευρὰν τοῦ ζητήματοσ ἀνεξιχνίαστον. Διότι ἐκτόσ τῆσ πλήρουσ, καίτοι συντόμου, ἱστορικῆσ ἀνασκοπήσεωσ τοῦ τραπεζικοῦ συστήματοσ ἐν Ἑλλάδι, αἱ ἡμεδαπαὶ Τράπεζαι ἐξετάζονται ἀπὸ τῶν τεσσάρων βασικῶν αὐτῶν ἀπόψεων, ἦτοι ἀπὸ ἀπόψεωσ κεφαλαίων, συνθέσεωσ περιουσιακῶν στοιχείων, κερδῶν, καὶ συναλλαγῶν μετὰ τῆσ Ἀλλοδαπῆσ, ἐν εἰδικῶ δὲ μέρει ἀναπτύσσεται ἡ συμβολὴ αὐτῶν εἰσ τὴν ἀνάπτυξιν τῆσ ἐθνικῆσ οἰκονομίασ, καὶ ἐξονυχίζεται ἡ ἐπίδρασισ αὐτῶν ἐπὶ τῆσ βιομηχανίασ, τῆσ γεωργίασ, τῆσ κτηματικῆσ καὶ ναυτικῆσ πίστεωσ. Τὸ ὅλον συμπληροῦται διὰ τῆσ ἐρεύ-

νης τῆς ἐπιδράσεως τῆς πιστωτικῆς πολιτικῆς ἐπὶ τῆς Χρηματαγορᾶς.

Δὲν πρόκειται, οὐδὲ τὸ πλαίσιον τῆς παρουσίας ἐπιτρέπει, νὰ προβῶμεν εἰς λεπτομερῆ ἀνάλυσιν τῆς ὅλης μελέτης, ἐν ἣ πᾶς ὁ περὶ τὴν Τράπεζαν καὶ τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τοῦ τόπου ἀσχολούμενος θὰ ἀνεύρη πᾶσαν πολύτιμον δι' αὐτὸν πληροφορίαν. Ἀρκούμεθα νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἦτο καιρὸς νὰ ἐμφανισθῇ εἰδικὸν σύγγραμμα, περικλείον, ἔστω ἐν μικρῷ ὄγκῳ, τόσῃν ὕλῃν καὶ παρέχον διαφωτιστικὰς λεπτομερείας περὶ τῆς πιστωτικῆς ἐν Ἑλλάδι κινήσεως. Οὐδεὶς δὲ μεμψίμοιρος κριτῆς, ὅσον δήποτε καὶ ἂν ἀποπειραθῇ νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν τελειότητα τοῦ ἔργου, δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι τοῦτο ἔρχεται σήμερον νὰ πληρῶσῃ ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην, ὡς δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῇ οὐδὲ τὴν ἐπιστημονικὴν ἰκανότητα τοῦ νεαροῦ συγγραφέως, οὐδὲ τὴν ἐν τῷ μέλλοντι βεβαίαν καὶ σοβαρὰν συμβολὴν αὐτοῦ ἐν τῇ καθόλου ἐρευνῇ τῶν οἰκονομικῶν πραγμάτων τῆς Χώρας.

Σ. Συρμόπουλος

SOCIÉTÉ DES NATIONS : *Revue de la Situation économique mondiale en 1934*. (Service d'Études Economiques — S. D. N., Genève 1934).

Ἡ ὑπηρεσία Οἰκονομικῶν Μελετῶν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν τὴν ὁποίαν διευθύνει ὁ Loveday, ἐξέδωσε διὰ τρίτην φορὰν μίαν «Ἐπιθεώρησιν τῆς παγκοσμίου οἰκονομικῆς καταστάσεως κατὰ τὸ 1933—34». Ἡ μελέτη αὐτή, τὴν ὁποίαν παρεσκεύασεν ὁ καθηγητῆς J.M. Condliffe, βασίζεται κυρίως ἐπὶ τῶν στοιχείων τῆς ὑπηρεσίας Οἰκονομικῶν Μελετῶν τῆς K. T. E. καὶ τοῦ Διεθνοῦς Γραφείου τῆς Ἐργασίας, ἐξικνεῖται δὲ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ πρώτου ἑξαμήνου τοῦ 1934.

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς δύο προηγουμένας ἐτησίαις μελέτας, ἡ Ἐπιθεώρησις 1933—1934 ἐξετάζει μίαν περίοδον κατὰ τὴν ὁποίαν, συμφῶνως μὲ τὸν συγγραφέα, τὰ συμπτώματα βελτιώσεως εἶναι ἀξιοσημεῖωτα. Αὐτὰ τὰ συμπτώματα τῆς βελτιώσεως ὁ συγγραφεὺς ἀπαριθμεῖ καὶ ἀναλύει. Συγχρόνως ὅμως δὲν λησμονεῖ νὰ ὑπενθυμίσῃ ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται μιὰ αἰσιοδοξία εὐκόλος, δεδομένου ὅτι τὰ συμπτώματα τῆς βελτιώσεως εἶναι «προφανῆ καὶ τοπικά, ἐνῶ τὰ σημεῖα τοῦ κινδύνου εἶναι εἰς ἀπόστασιν καὶ ἔχουν διεθνή χαρακτῆρα».

Τὸ ὅλον ἔργον διαιρεῖται εἰς δέκα κεφάλαια, ὅπου ἐξετάζονται κατὰ σειρὰν : ἡ ἀναζωογόνησις τῆς οἰκονομικῆς κινήσεως καὶ ὁ οἰκονομικὸς ἐθνικισμὸς, ἡ ἐξέλιξις τῆς οἰκονομικῆς τάξεως, ἡ ἀναζωογόνησις τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς, ἡ ἐξέλιξις τῶν τιμῶν κατὰ τὸ 1933—34, τὰ ἡμερομίσθια καὶ αἱ συνθήκαι ἐργασίας, τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον κατὰ τὸ 1933, μερικὰ προβλήματα τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν, ἡ πίστις, ἡ ἀγορὰ κεφαλαίων καὶ ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις κατ' Ἰούλιον 1934. Εἰς τὸ τέλος παρατίθεται, ἐν εἴδει παραρτήματος, ἡ χρονολογικὴ σειρὰ τῶν κυριωτέρων γεγονότων τοῦ ἔτους 1933. Πολυάριθμοι πίνακες καὶ γραφικαὶ παραστάσεις προσδίδουν εἰς τὸ σύνολον ἰδιαιτέραν ἀξίαν ἀπὸ ἀπόψεως documentation.

Ἐν ἀπὸ τὰ πλέον ἐνδιαφέροντα κεφάλαια τῆς μελέτης ταύτης εἶναι τὸ ἐξετάζον τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἀποθεμάτων τὰ ὁποῖα συνεσω-

ρεύθησαν κατά την περίοδον 1933—34 (σελ. 133 και έπεκ.). 'Ο δείκτης τῶν ἀποθεμάτων κατ' Ἀπρίλιον 1934, ἦτο κατὰ 6% κατώτερος ἀπὸ τὸν δείκτην τοῦ Ἀπριλίου 1933. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν δὲν παρατηρήθη αὐξήσις ἀποθεμάτων παρὰ μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἀποθέματα τοῦ καουτσούκ, τῆς μετάξης, τοῦ μολύβδου, τοῦ ἀργύρου καὶ τοῦ τεύου. Ἐν τούτοις, οἱ τελευταῖοι ἀριθμοὶ τοῦ ἔτους 1934 (Αὔγουστος) ἐδείκνυαν καὶ αὐτοὶ μίαν τάσιν πρὸς ἐλάττωσιν. Ἐπίσης ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου 1934 παρατηρεῖται αἰσθητὴ ἐλάττωσις τῶν ἀποθεμάτων τοῦ σίτου καὶ τοῦ βάμβακος.

Διὰ τὰ ἀποθέματα τῶν ἡμικατεργασμένων ἢ τῶν κατεργασμένων προϊόντων εἶναι δύσκολον νὰ σχηματίσῃ τις ἀκριβῆ ἰδέαν, δεδομένου ὅτι εὐρίσκονται εἰς χεῖρας τῶν παραγωγῶν ἢ τοῦ λιανικοῦ ἐμπορίου. Εἰς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1933 ἠῤῥησαν αἰσθητῶς ἀντιθέτως εἰς τὴν Σουηδίαν ἠλαττώνοντο. Εἰς τὴν Γερμανίαν τὰ ἀποθέματα τῶν ἀκατεργάστων καὶ τῶν ἡμικατεργασμένων προϊόντων ἠῤῥησαν σημαντικῶς ἀπὸ τοῦ 1933 καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1934.

Τὰ ἀποθέματα πρώτων ὑλῶν τῶν ἐργοστασιαρχῶν ἠλαττώθησαν τόσον ὥστε εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1934 ἔφθασαν εἰς ἐπίπεδον σχεδὸν ἐξ ἴσου χαμηλὸν μὲ τὸ ἐπίπεδον τῆς περιόδου 1926—27. Κατὰ τὸν αὐτὸν ὅμως χρόνον ἡ παραγωγὴ ἀγαθῶν καταναλώσεως ἠῤῥησε καὶ αἱ λιανικαὶ πωλήσεις ἠλαττώθησαν, οὕτως ὥστε τελειωτικῶς τὰ ἀποθέματα τῶν ἐργοστασιαρχῶν καὶ τῶν ἐμπόρων λιανικῆς πωλήσεως ἠῤῥήθησαν σημαντικῶς.

Δύναται τις νὰ ὀμιλήσῃ περὶ σοβαρᾶς βελτιώσεως, ἔστω καὶ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν μόνον τὸ σύνολον τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου ; Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἡ μελέτη τῆς Κ. Τ. Ε. ἀπαντᾷ διὰ τῆς ἐξῆς διαπιστώσεως : «Ἡ συνολικὴ ἀξία τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου, ἐκφραζομένη εἰς χρυσοῦν νόμισμα, κατῆλθεν ἄνευ διακοπῆς ἐπὶ τέσσαρα καὶ πλέον ἔτη. Ὁ βαθμὸς τῆς παρακμῆς ταύτης ὑπῆρξε σαφῶς ὀλιγώτερον αἰσθητὸς κατὰ τὸ 1933 καὶ ἡ δικνειακὴ ὑποχώρησις τῆς εἰς χρυσοῦν ἀξίας τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου, ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 1933, ὀφείλεται περισσότερον εἰς τὴν νέαν ἔκπτωσιν τῶν κυριωτέρων χαρτίνων νομισμάτων παρὰ εἰς τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἐλαττώσεως τοῦ ὄγκου τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου.

Τελειωτικῶς, συμπεραίνει ὁ συγγραφεὺς τῆς λαμπρᾶς αὐτῆς ἐργασίας, μεταξὺ τῶν ἐρωτήσεων εἰς τὰς ὁποίας δὲν δύναται νὰ δοθῇ ἀπάντησις, εἶναι καὶ αἱ ἐξῆς : αἱ ἐθνικαὶ ἀνορθώσεις τῶν κυριωτέρων χωρῶν δύναται νὰ ἐξακολουθήσουν χωρὶς νὰ διαταράξουν ἀκόμη περισσότερον τὴν ἰσορροπίαν τῶν διεθνῶν σχέσεων ; καὶ μέχρι ποίου σημείου ἡ ἀνόρθωσις αὐτὴ στηρίζεται μόνον ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ἢ ἐξωτερικῶν ἀγορῶν, ἐπὶ μιᾶς καταστάσεως ἢ ὁποία θὰ ἦτο δυνατόν νὰ μὴ εἶναι μόνιμος ; ἐξ ἄλλου μέχρι ποίου βαθμοῦ εἶναι δυνατόν νὰ περιορίζονται αἱ διεθνεῖς οικονομικαὶ καὶ δημοσιονομικαὶ σχέσεις, χωρὶς νὰ καταφέρουν ἕνα σοβαρὸν κτύπημα εἰς τὴν οικονομικὴν πρόοδον ;

Σήμερον ἡ γενικὴ τάσις εἶναι νὰ ἀναμείνωμεν τὴν συνέχειαν τῶν γεγονότων καὶ τὴν ἐξέλιξιν τὴν ὁποίαν θὰ λάβῃ ἡ πολιτικὴ τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν κατὰ τὸν ἐφετεινὸν χειμῶνα. «Ἄς ἀρκούμεθα—καταλήγει ὁ καθηγητὴς Condliff—εἰς τὴν ἐλπίδα ὅτι

ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἐμπιστοσύνης εἰς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας καὶ μία καλυτέρα κατάστασις τῆς χώρας ταύτης θὰ διηκόλουναν τὴν ἐπάνοδον τῆς οἰκονομικῆς ἰσορροπίας καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς συνεργασίας ὄλων τῶν χωρῶν ἐπὶ τοῦ διεθνοῦς οἰκονομικοῦ πεδίου».

Κ. Π. Καρανίκας

Α. ΣΑΡΑΤΣΟΓΛΟΥ καὶ Π. ΔΗΜΑΚΟΥ: Νόμισμα-Συνάλλαγμα (1934).

Ἐὰν ὁ Lamartine ἦτο ἐν γνώσει τοῦ τρόπου καὶ τῶν δυσχερειῶν τῆς συλλογῆς καὶ ἐπεξεργασίας νομικῶν διατάξεων, ἀναγομένων εἰς ὠρισμένον τμήμα τοῦ θετικοῦ δικαίου, ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἔλεγεν ὅτι: *«de tous les livres à faire le plus difficile, à mon avis, c'est une traduction»*. Διότι πάντως μιᾶς μεταφράσεως ἐπιστημονικοῦ ἔργου ἀπείρως δυσκολωτέρα ἐργασία εἶναι ἡ συγκέντρωσις, ἐπιλογή, καὶ κριτικὴ νομικῶν κανόνων, ἀφορῶντων ἐνδίκους θεσμούς.

Ἐφορμὴν εἰς διατύπωσιν τῶν σκέψεων τούτων μοῦ ἔδωσεν ἡ προσφάτως ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον συλλογὴ νόμων καὶ διαταγμάτων, σχετικῶν μὲ τὸ νόμισμα καὶ τὸ συνάλλαγμα, μετὰ παραπομπῶν εἰς τὴν Νομολογίαν καὶ τὴν Νομικὴν φιλολογίαν, ὑπὸ τῶν κ. κ. Α. Σαράτσογλου καὶ Π. Δημάκου.

Ὅ,τι καθιστᾷ ἐξαιρετικὸν εἰς τὸ εἶδος του τὸ βιβλίον τῶν ἐκλεκτῶν συναδέλφων δὲν εἶναι μόνον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ ἀντικείμενόν του, ἀλλ' ἡ ἐπιμέλεια περὶ τὴν καθ' ὅλου συγκέντρωσιν καὶ ἐπεξεργασίαν τοῦ ὕλικου ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ πληρότης καὶ ἡ ἐνημερότης αὐτοῦ.

Τὸ ἔργον διαιρεῖται εἰς τρία μέρη. Τούτου προτάσσεται εἰσαγωγή, παρέχουσα φωτεινὴν καὶ πλήρη εἰκόνα τῆς ἐξελίξεως τὴν ὁποίαν διέτρεξεν ἡ νομισματικὴ μας Νομοθεσία ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κυβερνήτου μέχρι τοῦ ἐν ἰσχύι νομισματικοῦ καθεστῶτος. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος περιέχεται τὸ καθεστῶς τῆς Λατινικῆς Νομισματικῆς Ἑνώσεως, τὰ τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας τοῦ 1885, τὸ Νομισματικὸν σύστημα κανόνος χρυσοῦ συναλλάγματος (Σταθεροποίησις), καὶ ἡ Νομοθεσία προστασίας τοῦ Ἐθνικοῦ νομίσματος (1931—1932). Εἰς τὸ δεύτερον μέρος περιλαμβάνονται αἱ διατάξεις τῶν Ἀστικῶν Κωδίκων (Τοπικῶν καὶ Σχεδίου) τῶν Ἐμπορικῶν νόμων, τῶν φορολογικῶν, ὡς καὶ εἰδικαὶ νομοθετικαὶ διατάξεις. Τὸ τρίτον, τέλος, μέρος εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὰς σχετικὰς διατάξεις τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας, τοῦ Ποινικοῦ Νόμου, τῆς Διεκδικήσεως Τραπεζογραμμάτων καὶ τῆς φορολογίας μεταλλικῶν νομισμάτων.

Ἐκάστου μέρους προηγεῖται τὸ κείμενον τῶν διατάξεων καὶ ἔπεται ἡ ἐρμηνεία αὐτῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Νομολογίας καὶ τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας, ἡμεδαπῆς καὶ ξένης ὧσαύτως παρατίθενται ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ Εἰσηγητικαὶ καὶ Αἰτιολογικαὶ ἐκθέσεις τῶν νόμων, ἐγκύκλιοι Ὑπουργείων, ἀποφάσεις, ἀγορεύσεις ἐν τῇ Βουλῇ καὶ λοιπὰ σχετικὰ νομοερμηνευτικὰ στοιχεῖα.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι τὸ κρινόμενον βιβλίον δὲν εἶναι ἀπλῆ καὶ ξηρὰ παράθεσις νομοθετικῶν διατάξεων, ἀλλ' ἔργον ὅπερ,

λόγω τῆς ἀπὸ πάσης ἀπόψεως πληρότητός του, προώριεται νὰ καταστῆ ἀπαραίτητον βοήθημα τόσοσν ἐκείνων οἵτινες ἄπτονται θεωρητικῶς μόνον τῶν συναλλαγματικῶν καὶ νομισματικῶν ζητημάτων ὅσον καὶ τῶν ἀσχολουμένων μὲ τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν.

Πᾶνος Χ. Παμπούκης

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Π. ΠΕΤΡΙΔΗ: «Ἡ Ἀγροτικὴ Πίστις. Θεωρία — Ἐφαρμογή». Ἀθῆναι, 1934 (Σχ. 8ον, σελ. 212).

Εἰς τὴν τόσοσν ταχέως ἀπὸ τινος πλουτιζομένην ἑλληνικὴν περὶ τὰ γεωργο-οικονομικὰ ζητήματα βιβλιογραφίαν, ὁ κ. Πετρίδης ἔρχεται διὰ τοῦ βιβλίου του τούτου νὰ προσφέρῃ καὶ τὴν ἰδικὴν του συμβολήν. Τὸ θέμα τὸ ὁποῖον ἐξέλιξεν ὡς ἀντικείμενον τῆς μελέτης του, δὲν εἶναι βεβαίως ἀπὸ τὰ εὐχερέστερα. Εἶναι ὅμως, ἀσφαλῶς, ἀπὸ τὰ σοβαρώτερα καὶ περισσότερον ἐνδιαφέροντα τὸ ἑλληνικὸν κοινόν. Τὸ τελευταῖον δὲ τοῦτο γεγονός δικαιολογεῖ πλήρως τὴν πρὸς αὐτὸ προτίμησιν τοῦ συγγραφέως.

Ἡ μελέτη τοῦ κ. Πετρίδη διαιρεῖται εἰς τέσσαρα μέρη. Τὸ Πρῶτον Μέρος (σ. 13—48) εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὴν «θεωρίαν». Ἐν αὐτῷ ἐξετάζονται ἡ ἐπίδρασις, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπὶ τῆς γεωργίας ἡ ἀνάπτυξις τῶν τεχνικῶν μέσων καὶ ἡ παρουσιαζομένη συνεπιεία τῆς βιομηχανικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἐξελίξεως ἀνάγκη κεφαλαίων ἐν τῇ γεωργίᾳ, ὑποδεικνύεται ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἡ σημασία, τὴν ὁποίαν ἔχει προσλάβει ἐν τῇ συγχρόνῳ οἰκονομικῇ ζωῇ ἡ ὀργάνωσις τῆς πίστεως καὶ τῶν Τραπεζῶν, ἐκτίθενται αἱ εἰδικαὶ μορφαί, ὑφ' ἃς ἐμφανίζεται ἡ ὀργάνωσις τῆς πίστεως (πραγματικὴ καὶ προσωπικὴ πίστις, ἀγροτικὴ καὶ ἀστικὴ κλπ) καὶ μελετῶνται ἀκολουθῶς κάπως ἐκτενέστερον αἱ βασικαὶ ἀρχαί, αἵτινες πρέπει νὰ διέπουν τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἄσκησιν τῆς ἀγροτικῆς πίστεως. Ἐν τέλει ἀναπτύσσονται τὸ ζήτημα τῆς δανειακῆς ἀντοχῆς τῶν ἀγροτῶν καὶ τὰ διάφορα συστήματα, ἅτινα ἐπροτάθησαν, διὰ τὴν προφύλαξιν τῆς ἀγροτικῆς τάξεως ἀπὸ τῆς καταχρέωσεως ἢ τὸν περιορισμὸν τῶν ἐκ τῶν χρεῶν βαρῶν αὐτῆς.

Εἰς τὸ Δεύτερον Μέρος (σ. 49—105) ὁ συγγραφεὺς ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὀργανώσεως τῆς Ἀγροτικῆς Πίστεως εἰς τὰς διαφόρους ξένας χώρας. Μετὰ μίαν σύντομον εἰσαγωγὴν εἰς τὸ σύστημα, τὸ ἐπικρατῶν εἰς τὰς ἀγγλοσαξωνικὰς χώρας, ὁ κ. Π. ἐξετάζει διαδοχικῶς τὴν ἐξέλιξιν καὶ τὴν σημερινὴν ὀργάνωσιν τοῦ πιστωτικοῦ τούτου κλάδου εἰς τὴν Γερμανίαν (σ. 53-66), ὡς πρὸς τὴν ὁποίαν καὶ ἐπιμένει περισσότερον, εἰς τὴν Ἰταλίαν (σ. 67-74) καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν (σ. 75-85). Ἀκολουθῶς, ὁ κ. Π. εἰσέρχεται εἰς τὴν μελέτην τῶν Βαλκανικῶν χωρῶν (Βουλγαρίας, Γιουγκοσλαβίας καὶ Ρουμανίας).

Τὸ Τρίτον Μέρος (σ. 106—182), τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ ἐκτενέστερον ἀλλὰ καὶ περισσότερον ἐνδιαφέρον, εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐν ἀρχῇ ἐξετάζονται συντόμως τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Γεωργικῆς μας Οἰκονομίας (παραγωγή, πληθυσμὸς, οἰκονομικὴ θέσις τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγρότου κλπ.), μεθ' ὃ ἐκτίθενται ἐν ἐκτάσει τὰ τῆς ἐξελίξεως

τῆς Ἀγροτικῆς πίστεως ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ ἐλευθέρου Κράτους μέχρι σήμερον. Ὁ κ. Π. ὀρθῶς διακρίνει ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης τρεῖς περιόδους. Ἡ πρώτη ἐξικνεῖται μέχρι τοῦ 1915 καὶ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὰς διαφόρους ἀποτυχούσας προσπάθειας πρὸς ὀργάνωσιν Ἀγροτικῆς Τραπέζης καὶ τὴν κατὰ περιόδους ἀνάληψιν ἐκ μέρους τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, κατὰ τὰς ἀνανεώσεις τοῦ ἐκδοτικοῦ τῆς προνομίου, τῆς ὑποχρεώσεως πρὸς ἄσκησιν, ἐντὸς ὠρισμένων ὁρίων, τῆς ἀγροτικῆς πίστεως, ὑποχρεώσεως ὅμως οὐδέποτε ἐκπληρωθείσης μετ' ἐξαιρετικῆς προθυμίας καὶ ἀκριβείας. Ἡ δευτέρα περίοδος ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 1915 καὶ λήγει μὲ τὴν ἴδρυσιν τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης, πληροῦται δὲ μὲ τὴν δρᾶσιν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ πιστωτικοῦ τούτου κλάδου. Ὁ κ. Π. δικαίως συνεπῶς ἀφιερώνει ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἓνα ὀλόκληρον κεφάλαιον τῆς μελέτης του. Ἡ τρίτη, τέλος, περίοδος ἐγκαινιάζεται μὲ τὴν ἴδρυσιν κατὰ τὸ 1929 καὶ τὴν ἔναρξιν τῆς λειτουργίας κατὰ τὸ 1930 τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος. Ὁ συγγραφεὺς ἐκθέτει ἐν ἀρχῇ τὰ τῆς ἰδρύσεως τῆς Α. Τ. Ε., ὁμιλῶν παρεμπιπτόντως καὶ περὶ τοῦ Αὐτονόμου Ὄργανισμοῦ Ἀγροτικῆς Πίστεως Κερκύρας, ἐξετάζει δὲ ἀκολουθῶς τοὺς σκοποὺς τῆς Α.Τ.Ε., τὰ κεφάλαια αὐτῆς, τὰς πιστωτικὰς αὐτῆς ἐργασίας, τὸ ἐποπτικὸν ἐπὶ τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν ἔργον τῆς καὶ τὴν προσπάθειαν, ἣν καταβάλλει πρὸς προστασίαν τῶν τιμῶν τῶν γεωργικῶν προϊόντων. Τέλος, εἰς ἰδιαιτέρον κεφάλαιον ἐκτίθεται συντόμως ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐμφανίζεται σήμερον ἐν Ἑλλάδι τὸ ζήτημα τῶν ἀγροτικῶν χρεῶν.

Εἰς τὸ Τέταρτον (καὶ τὸ τελευταῖον) Μέρος τῆς μελέτης ἐκτίθενται συντόμως αἱ ἀπὸ τοῦ πολέμου καὶ ἐντεῦθεν καταβληθεῖσαι προσπάθειαι πρὸς ὀργάνωσιν τῆς Ἀγροτικῆς πίστεως ἐπὶ διεθνοῦς βάσεως καὶ οἱ λόγοι, δι' οὓς, μολονότι ἀπεφασίσθη ἐν Γενεύῃ κατὰ τὸ 1931 ἡ ἴδρυσις Διεθνοῦς Ἐταιρείας Ἀγροτικῆς Ὑποθηκικῆς Πίστεως, ἡ ἀπόφασις αὕτη τελικῶς ἐγκατελείφθη.

Ἐκ τῆς συντόμου ταύτης ἐκθέσεως τῆς γενικῆς διαρθρώσεως τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Π. καθίστανται καταφανεῖς καὶ ἡ προσπάθεια, τὴν ὁποίαν κατέβαλεν ἐν προκειμένῳ ὁ συγγραφεὺς, καὶ ἡ ἔκτασις, τὴν ὁποίαν ἠθέλησεν οὗτος νὰ δώσῃ εἰς τὴν ἔρευναν αὐτοῦ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐφήρμοσε μᾶλλον τὴν ἱστορικὴν μέθοδον, ἣτις ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν νὰ παρακολουθήσῃ καὶ ἐκθέσῃ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ὀργανώσεως τῆς ἀγροτικῆς πίστεως ἐν ἐκάστη χώρᾳ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος μέχρι σήμερον. Ἀλλ' ἡ μέθοδος αὕτη, παρὰ τὰ ἀναμφισβήτητα πλεονεκτήματά της, συνετέλεσε καὶ ἐν προκειμένῳ ἀφ' ἐνὸς μὲν ὅπως ἡ μελέτη προσλάβῃ περιγραφικὸν μᾶλλον ἢ κριτικὸν καὶ συνθετικὸν χαρακτήρα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅπως ἡ ἔρευνα μὴ ἐκταθῇ πολλάκις εἰς βασικάς τινας, καθ' ἡμᾶς, ἀπόψεις τοῦ προβλήματος. Ἡ παρατήρησις ὅμως αὕτη, ὀφειλομένη εἰς διάφορον μεθοδολογικὴν ἀντίληψιν, κατ' οὐδὲν δύναται βεβαίως νὰ μειώσῃ τὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας τοῦ κ. Π.

Ἄν ἐξαιρέσῃ τις τὰς σποραδικὰς μελέτας, αἵτινες ἐνεφανίσθησαν κατὰ τὰ ἔτη 1919—1925 καὶ αἱ ὁποῖαι, σύντομοι κατ' ἀρχὴν, εἶχον κυρίως κριτικὸν χαρακτήρα ἢ ἀπετέλουν ὑπεράσπισιν τοῦ ἔργου τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, ἡ ἑλληνικὴ βιβλιογραφία ἐστερεῖτο ἀναλόγου ἐργασίας εἰσαγωγικῆς εἰς τὰ γενικὰ ζητήματα, τὰ ἀφορῶντα τὴν ὀργά-

νωσιν καὶ ἄσκησιν τῆς ἀγροτικῆς πίστεως. Τὸ κενὸν τοῦτο νομίζομεν ὅτι δύναται ἀξιόλογα νὰ πληρώσῃ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Π. Εἰς αὐτό, ὁ ἀναγνώστης θὰ εὔρη ἀναπτυσσόμενα εὐσύννοπα καὶ εἰς ὕφος σαφές, ἐκτιθέμενα δὲ κατὰ τρόπον ἀντικειμενικὸν ὅλα τὰ στοιχεῖα διὰ νὰ σχηματίσῃ μίαν καθολικὴν ἐπὶ τοῦ θέματος ἀντίληψιν. Ἐπὶ πλεόν, χάρις εἰς τὰς ἐκτενεῖς βιβλιογραφικὰς ὑποδείξεις, ποὺ τὸ συνοδεύουν, παρέχονται εἰς τὸν μελετητὴν τὰ μέσα δι' εὐρυτέρας ἀτομικὰς αὐτοῦ ἐρεῦνας ἐπὶ τοῦ θέματος.

Μὲ ἰδιαιτέραν ἐπιμέλειαν ἐμφανίζεται συντεταγμένον τὸ τμήμα τῆς μελέτης τὸ ἀφιερωμένον εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ προβλήματος τῆς ἀγροτικῆς πίστεως ἐν Ἑλλάδι. Ὁ συγγραφεὺς εἶναι καταφανὲς ὅτι ἔχει προσφύγει καὶ συμβουλευθῆ ὅλας σχεδὸν τὰς σχετικὰς ἑλληνικὰς πηγὰς, μολονότι κἄποτε ἀποφεύγει νὰ τὰς ἀναφέρῃ, τὸ ἀπάνθισμα δὲ τῶν τοιούτων μελετῶν του μᾶς δίδει μὲ διαύγειαν καὶ συντομίαν εἰς τὸ Τρίτον Μέρος τοῦ βιβλίου του, τὸ ὁποῖον εἶναι φυσικὸν καὶ πρέπει νὰ προσέξῃ περισσότερον ὁ Ἕλλην ἀναγνώστης. Θὰ ἦτο δυνατὸν βεβαίως νὰ διατυπωθοῦν ἐπιφυλάξεις τινες ὡς πρὸς ὠρισμένας γνώμας καὶ κρίσεις, αἱ ὁποῖαι εὑρον καταφύγιον καὶ εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ κ. Π. Πρόκειται, ὅμως, περὶ ἀντιλήψεων, αἵτινες κυκλοφοροῦν ἀπὸ καιροῦ μεταξὺ τῶν ὀπωσδήποτε ἀσχολουμένων μὲ παρεμφερῆ ζητήματα, τὴν εὐθύνην τῶν ὁποίων δὲν φέρει ὁ συγγραφεὺς, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν χαρακτηρισρίζουσάν αὐτὸν ἀντικειμενικότητα, δὲν ἐνόμισεν ὅτι ἠδύνατο νὰ τὰς παρίδῃ. Ἄλλως τε, τὸ γεγονὸς τοῦτο δύναται ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως νὰ θεωρηθῆ καὶ ὡς πλεονέκτημα τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Π., διότι διὰ τῆς ἐν αὐτῷ εὐσυνειδήτου καὶ μετ' ἀκριβείας ἐμφανίσεως τῶν ἐπὶ τῶν θιγομένων ζητημάτων ἐξενεχθεισῶν γνωμῶν παρέχεται εἰς τὸν μελετητὴν ἡ εὐχέρεια ἀφ' ἑνὸς νὰ λάβῃ πλήρη καὶ ἀχρωμάτιστον ἀπὸ τὴν κριτικὴν τοῦ συγγραφέως εἰκόνα τοῦ ζητήματος καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ μορφώσῃ ὁ ἴδιος ἀνεπηρέαστον γνώμην.

Τελειώνοντες, ἐκφράζομεν τὴν εὐχὴν, ὅπως ἡ ὠραία αὕτη προσπάθεια τοῦ κ. Π. μὴ ἀπομείνῃ μοναδική, ἀλλὰ, ἐφόσον ἐγένετο ἤδη ἀπαρχή, συνεχισθῆ διὰ τῆς μελέτης καὶ ἄλλων θεμάτων ἀναγομένων εἰς τὴν ἑλληνικὴν οἰκονομικὴν ζωὴν. Τοῦτο δὲ ὄχι βεβαίως διὰ νὰ μᾶς δοθῆ καὶ πάλιν ἡ εὐκαιρία νέας κριτικῆς, ἀλλὰ διότι, παρ' ὅλην τὴν συγγραφικὴν ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ζητημάτων εὐφορίαν, ἥτις παρατηρεῖται κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, αἱ πνευματικαὶ δυνάμεις τῆς χώρας εἶναι δυσαναλόγως ἀτροφικαί, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ προβλήματα ποὺ ἀντικρύζει αὕτη, ὥστε κάθε νέα ἀξία λόγον συμβολὴ νὰ καθίσταται κἄτι περισσότερον ἢ εὐπρόσδεκτος καὶ ἐπιθυμητή.

Μπάμπης Βασ. Ἀλιβιζᾶτος

Βιβλιογραφία

I. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

- Schneider, E r i c h : Theorie der Produktion. Berlin, 1934.
B i a n j e a u d, H. : Essai sur la théorie ricardienne de la valeur. Paris, 1934.
B r o c a r d, H. : Les conditions générales de l'activité économique. Paris, 1934.
T o t o m i a n z, V. : Historia de la doctrinas economicas y sociales. Barcelona, 1934.
B r a u e r, T h. : Die Erfüllung der Volkswirtschaft. Eine Studie über den «Gegenstand» der Volkswirtschaftslehre. Jena, 1934.
D o a n e, R. : The measurement of American wealth. New York, 1934.
-

II. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

- Z o λ ώ τ α Ξ. : 'Αγροτική πολιτική 'Αθῆναι, 1934.
K o ρ ώ ν η Σ. : 'Ιστορικοί σημειώσεις επί τῆς ἑλλην. σιδηροδρομικῆς πολιτικῆς. 'Αθῆναι, 1934.
K ό κ κ α λ η, 'Αλ. : 'Η οἰκονομική κρίσις. Αἴτια καὶ ἀντιμετώπισις αὐτῆς. 'Αθῆναι 1934.
-
- B ö h l e r, E u n g e n : Korporative Wirtschaft. Leipzig, 1934.
G o t t l — O t t l i l i e n f e l d : Zeitfragen der Wirtschaft über Bolschevismns, Autarkié w. dt. Sozialismus. Berlin, 1934.
R a u e, E r n s t. : Die ideologischen Grundlagen der Staats- und wirtschafts auffassung des Nationalsozialismus mit vergleichender Betrachtung des Faschismus. Berlin, 1934.
W a g e n f ü h r, H. : Korporative Wirtschaft in Italien. Berlin, 1934.
L a m b, E. : The planned economy in Soviet Russia. Philadelphia, 1934.
D u b r e i l, H. : Les codes Roosevelt et l'avenir du travail. Paris, 1934.
-

III. ΝΟΜΙΣΜΑ—ΠΙΣΤΙΣ

- Πετρίδη, Δ.: Ἀγροτική Πίστις. Ἀθήναι, 1934.
 Ἀγγελόπουλου, Ἀγγ.: Ἐπὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ρυθμί-
 σεως τῶν ἰδιωτικῶν χρεῶν ἐν Ἑλλάδι. Ἀθήναι, 1934.
-

- Chassapopoulos, J.: Die Entwicklung der ausländischen Wechselkurse in Griechenland von 1877 bis 1928, 1934.
 Ashby, S. F.: The History of the banks. London 1934.
 Conghlin, Ch.: The new deal in money. Detroit 1933.
 Braun, Werner: Das Liquiditätsproblem der Kreditbanken. Stuttgart, 1934.
 Mössner, K.: Das deutsche Bodenkreditsystem. Berlin, 1934.
 Ottel, Fritz: Ständische Theorie des Geldes, Jena 1934.
 Lepanto Boldrini: Carta moneta e progresso economico Firenze 1934.
 Wolff S.: L'oro della Francia. Milano, 1934.
-

IV. ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

- Καρᾶ, Ἴω.: Ἡ νομοθεσία τῆς φορολογίας τοῦ οἴνοπνεύματος. Ἀθήναι, 1934.
 Παναγιωτοπούλου, Ἀγγ.: Ἐκθεσις ἐπὶ τῆς κινήσεως τῶν μονοπωλίων κατὰ τὰ ἔτη 1932 καὶ 1933.
 Ἀντωνοπούλου, Ν.: Φορολογικὰ θέματα. Ἀθήναι, 1934.
-

- Dalton, Hugh: Unbalanced budgets. A study of the financial crisis in 15 countries. London, 1934.
 Fubini, Reizo: Lezioni de Scienza delle finanze. Padova, 1934.
 Rossi, V. de: Contabilità generale dello Stato, Milano,
 Viti de Marco: Principii di economia finanziaria. Torino, 1934.
 Bühler Ottomar: Die Steuerverenfachung. Berlin, 1934.
 Rodocanachi, André: Les finances de la Grèce et

l'établissement des réfugiés (Préface de M. Diomède) Paris
1934.

V. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

- Smith, James: Elementary statistics; an introduction to the principles of scientific methods. New York, 1934.
Gini, Corrado: Trattato elementare de statistica. Milano, 1933.
-

VI. ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

- Hennig, Karl: Einführung in die betriebswirtschaftliche Organisationslehre. Berlin, 1934.
Castelain, L. L.: Technique administrative des entreprises. Paris, 1934.
Schmalenbach Eugen: Kapital, Kredit und Zins in betriebswirtschaftlicher Beleuchtung. Leipzig, 1933.
-

VII. ΔΙΑΦΟΡΑ

- Σβώλου, Ἀλεξ.: Συνταγματικὸν Δίκαιον Α'. Ἀθῆναι, 1934.
Πέρδικα, Παν.: Ἐμπορικαὶ ναυτικαὶ ἀγοραπωλησίαι. Ἀθῆναι 1934.
Τσιριντάνη, Α: Ἡ ἀγοραπωλησία ἐν τῷ Θαλασσίῳ Ἐμπορίῳ. Ἀθῆναι 1934.
Πίτσιου Γ.: Ἡ ἱστορικότης τῶν κοινωνικῶν θεσμῶν.
Γάφου, Ἡλ. Ἡ πλαστογραφία ἐν τῷ ποινικῷ δικαίῳ. Ἀθῆναι 1934.
Ροῦλοῦ, Γ. Τὸ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικὸν δικαίωμα τοῦ ἐπιζῶντος συζύγου—Ἀθῆναι 1934.
Μπαλάνου, Α. Οἰκογενειακὸν Δίκαιον. Συλλογὴ ἄρθρων, γνωμοδοτήσεων κλπ. Ἀνατύψεις ἐκ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Γαλλικῆς νομολογίας. Ἀθῆναι 1934.
-